

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Anja Šerc

**ANALIZA ODNOSOV MOČI SKOZI PRIZMO
TEORIJE DISKURZA: PRIMER KONFLIKTA V SUDANU**

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Anja Šerc

**Mentor: doc. dr. Jernej Pikalo
Somentorica: asist. dr. Maruša Pušnik**

**ANALIZA ODNOSOV MOČI SKOZI PRIZMO
TEORIJE DISKURZA: PRIMER KONFLIKTA V SUDANU**

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

ANALIZA ODNOSOV MOČI SKOZI PRIZMO TEORIJ DISKURZA: PRIMER KONFLIKTA V SUDANU

Podoba o Afriki se je v zahodni imaginaciji razvila skozi zgodovino kolonializma ter imperializma. Skozi zgodovino so se utrdile ločene kolektivne identitete Zahoda ter ne-Zahoda v tem kontekstu, za kar so bili določujoči zahodni posredovalci vednosti. Le-ti so omogočili, da se je oblikovala zahodnjaška realnost kontinenta. Oblikovanje teh identitet je v preteklosti služilo utemeljevanju superiorne pozicije Zahoda ter posledično utemeljevanju političnih projektov na tem kontinentu. Današnji določevalci vednosti reproducirajo mit pasivnosti žrtev afriškega konflikta, kar služi utemeljevanju političnega projekta humanitarnosti. Vir reprezentacij, ki ohranja princip razlik med kolektivnima identitetama izhaja iz zahodnega diskurza razvoja ter se reproducira preko medijskih reprezentacij nezahodnega trpečega. Preplet teh dveh reprezentacij je določujoč tudi za današnji izraz kozmopolitanizma v obliki gibanj za človekove pravice. Ta boj danes ne predstavlja radikalnega premisleka o načinih delovanja mednarodne skupnosti, ko je soočena s konfliktom kot je Sudan, temveč le legitimira delovanje politike.

KLJUČNE BESEDE: identiteta, diskurz, Zahod, reprezentacija, Sudan.

ANALYSIS OF RELATIONS OF POWER THROUGH THE PRISM OF DISCOURSE THEORIES: THE EXAMPLE OF THE CONFLICT IN SUDAN

The image of Africa in the western imagination developed through the history of colonialism and imperialism. In this context, separate collective identities of the West and the non-West were established. These identities were determined by Western mediators of knowledge which enabled the formation of the continent's western reality. The formation of the identities served as a tool for reaffirming the West's superior position and consequently for the reaffirmation of political projects on this continent. Present day knowledge makers reproduce the myth of the passivity of victims in African conflicts, what serves as a substantiation of the political project of humanitarianism. The source of representations, which perpetuates the principle of distinctions among the collective identities, originates from the Western discourse of development and reproduces itself across media representations of the non-western sufferer. The intertwining of these two representations is also determinant for the present expression of cosmopolitanism in the form of human rights movements. Today, this struggle does not represent a radical deliberation on the actions of the international community confronted with a conflict like the one in Sudan. It only legitimizes the action of politics.

KEYWORDS: identity, discourse, West, representation, Sudan.

1. UVOD.....	5
1.1 UMESTITEV KONFLIKTA V ZGODOVINSKO-DRUŽBENI KONTEKST	8
2. BOJ ZA PREVLADO NAD POMENOM	10
2.1 SISTEM REPREZENTACIJE	13
2.1.1 VERIGE POMENOV	16
2.1.2 HEGEMONIJA	17
2.2 POLITIKA IN POLITIČNO	19
2.2.1 MEDNARODNA POLITIKA IN SUDAN.....	20
2.2.2 SUDAN V OKVIRU ŠIRŠE MEDNARODNE JAVNOSTI.....	23
3. OBLIKOVANJE IDENTITET	26
3.1 AFRIŠKI KONFLIKT	28
3.1.1 POSREDOVANA REALNOST	32
3.1.1.1 "Powell odkril genocid v Darfurju"	35
3.1.1.2 Moč podeljevanja vlog in mistifikacija	37
4. ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE KOT NOSILEC POLITIČNEGA PROJEKTA	40
4.1 VLOGA ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE PRI OBLIKOVANJU DANAŠNJEGA SUDANA	42
4.2 OPUSTITEV KOT SREDSTVO NADZORA	45
5. ORGANIZACIJA ZDRUŽENIH NARODOV KOT LEGITIMIRAJOČA STRUKTURA	48
5.1 MEJE KOZMOPOLITSKE IDENTITETE	50
6. ZAKLJUČEK	54
7. VIRI IN LITERATURA.....	57

1. UVOD

Zasnova pričujoče naloge se je oblikovala v času, ko je bil konflikt v Darfurju na vrhuncu medijskega poročanja – v času, ko se je v največji meri dotaknil zahodnega gledalca in preko tega oblikoval razmislek o delovanju mednarodne skupnosti v odnosu do (še enega) afriškega konflikta. Dogodek, ki predstavlja polje analize pričujočega dela, še ni dobil epiloga; kljub podpisu mirovnega sporazuma med uporniki in sudansko vlado maja 2006 se konflikt nadaljuje. V okviru najnovejše resolucije 1769 Varnostnega sveta Organizacije združenih narodov (VS OZN) bo oktobra 2007 odposlana mirovna misija pod skupnim poveljstvom Organizacije združenih narodov (OZN) ter Afriške unije.

Dogodek je v letu 2004 vzbudil zanimanje mednarodne skupnosti in združil svetovno javnost v boju proti kršitvam človekovih pravic. Medijska poročanja so bila polna podob trpečih Darfurcev iz taborišč za razseljene osebe, mednarodna skupnost pa se je pospešeno ukvarjala s konceptualno opredelitvijo konflikta, ki je nihala od opredelitve konflikta kot genocida do resne kršitve človekovih pravic. Pričujoči razmislek izhaja iz pomena razumevanja dogajanja v sudanski pokrajini Darfur ter, širše iz razumevanja konteksta odnosa do afriške celine, ki v obdobju po koncu hladne vojne, v času zmagoslavja globalne ideologije človekovih pravic, kliče k prespraševanju pomena tega ideala s stališča "pozabljenih konfliktov". Naloga je namenjena analizi širših odnosov moči, ki vplivajo na oblikovanje kolektivnih identitet Zahoda in ne-Zahoda.

Naloga analizira odnose moči v mednarodni skupnosti skozi prizmo diskurzivne teorije. Pristop izhaja iz širšega spektra teorij, ki se ukvarjajo z vprašanji reprezentacije, jezika, pomenov, oblasti in kulture. Pri tem se bomo naslonili na Foucaultovo dediščino, ki odseva v kulturnih študijah v delih Halla, Fiska in Hartleyja ter v post-strukturalistični teoriji mednarodnih odnosov. Dodatni teoretični vir problematizacije konflikta bo nudila post-kolonialna teorija z možnostjo prespraševanja vzpostavljenih odnosov moči skozi analizo identitet, ki so bile vzpostavljene v času kolonializma in še danes predstavljajo utemeljen premislek v reprezentaciji odnosov sever-jug. Ta se bo opirala predvsem na prispevek Slaterja. Odmik od dominantnih teorij mednarodnih odnosov pri analizi konflikta je bil izbran z namenom razmisleka o vprašanju identitete ter njenega vpliva na delovanje političnega. Razprava o moči skozi prizmo diskurzivne teorije omogoča razmislek o reprezentacijah, ki

podpirajo odnose moči in posledično delovanje mednarodne skupnosti. Pri tem se analiza ne omejuje le na delovanje klasičnih mednarodnih subjektov (države in mednarodnih institucij), temveč nudi tudi možnosti za problematizacijo oblikovanja identitete. Vlogo zahodnih medijev pri reprezentaciji konflikta izpostavljam kot ključno pri oblikovanju vednosti o dogajanju s stališča zahodnega subjekta.

Temelj za preverjanje zgoraj omenjenih povezav nam predstavlja raziskovalno vprašanje:

Kakšna je vloga zahodne identitete pri legitimaciji političnih projektov mednarodne skupnosti?

Pri iskanju odgovora na to vprašanje nas bodo vodila naslednja raziskovalna podvprašanja:

- Na kakšen način medijske reprezentacije podpirajo oblikovanje depolitiziranih identitet v odnosu do spektakla trpljenja ne-zahodnega trpečega?
- Na kakšen način so se skozi zgodovino oblikovale reprezentacije ne-zahodnih in zahodnih identitet?
- Kakšen pomen ima danes obljuba kozmopolitskega ideala v razmisleku o kolektivnih identitetah Zahoda in ne-Zahoda?

Naloga je razdeljena na šest delov. Poleg uvoda in zaključka vsebuje naloga štiri osrednja poglavja: boj za prevlado nad pomenom, oblikovanje identitet, Združene države Amerike (ZDA) kot nosilec političnega projekta humanitarnosti in OZN kot legitimirajoča struktura mednarodnega reda. Vsa poglavja so zasnovana na študiji primera konflikta v sudanski pokrajini Darfur. Prvo poglavje je namenjeno predstavitvi poglavitnih teoretičnih konceptov, ki vodijo analizo dogodkov s stališča diskurzivne teorije. V tem poglavju bomo opredelili sistem reprezentacije, kot se uporablja v kulturnih študijah, v drugem delu pa post-strukturalistično razmejevanje med sfero politike in ne-politike pri obravnavi mednarodnih odnosov. V obeh poglavjih bomo uporabili analizo sekundarnih virov.

V drugem poglavju bomo analizirali oblikovanje identitet skozi analizo vloge medijskega poročanja in izpostavili načine, na katere se ohranja razdalja med kolektivnima identitetama Zahoda ter ne-Zahoda. Ta analiza je utemeljena na pomenu posredovalcev vednosti za način oblikovanja pomenov o dogodku. V tem delu bomo aplicirali pojavnost medijskega diskurza

v primeru konflikta v Darfurju na teoriji medijske reprezentacije. Poglavlje bo okvirjeno v zgodovinskem pregledu oblikovanja identitet ne-zahodnega "drugega".

V tretjem delu bomo izpostavili vlogo ZDA kot nosilca nove ideologije humanitarnosti skozi zgodovinsko umeščenost ZDA ter širše Zahoda pri oblikovanju kolektivnih identitet Zahoda in ne-Zahoda. Z zgodovinskim prikazom vloge ZDA v Sudanu bomo izpostavili pomembne točke, ki so sooblikovale današnjo sudansko realnost. Prikaz opuščene delo zgodovine izpostavljamo zaradi možnosti razmisleka o današnjih motivih humanitarnosti in vloge ZDA kot nosilca tega projekta. Opustitev zgodovine izpostavljamo tudi kot vir oblikovanja mitov o zahodnih in ne-zahodnih identitetah ter posledic le-tega za današnje delovanje. Analiza bo temeljila na pregledu sekundarnih virov.

V četrtem poglavju bomo preko analize sekundarnih virov opredelili in ovrednotili vlogo OZN kot legitimirajoče strukture trenutnega svetovnega reda ter njeno vlogo pri oblikovanju kozmopolitske identitete. Na primeru "zvezdniškega aktivizma" bomo prikazali vzpon novih oblik kozmopolitske identitete, ki izhajajo iz civilne družbe, ter prikazali omejitve načinov delovanja, utemeljenih v post-moderni zasnovi kozmopolitizma.

V zaključku bomo sintetizirali identificirane diskurzivne vire identitet na pozicijo zahodnega subjekta in prikazali, na kakšen način se prekrivajo. V tem delu bo poudarek na prikazu ohranjanja razlik med pozicijami ne-zahodnih in zahodnih kolektivnih identitet s stališča virov, ki jih določajo. Prikazali bomo, da delovanja subjektivnih pozicij ne moremo ločiti od okvirov kulturnih praks, v katerih se nahajajo, ter izpostavili principe razlik, ki te prakse zaznamujejo.

1.1 UMEŠTITEV KONFLIKTA V ZGODOVINSKO-DRUŽBENI KONTEKST

V času kolonializma je Sudan spadal pod britansko-egiptovski kondominij (1889–1956). Darfur do leta 1916 ni bil vključen pod upravo kondominija, temveč je bil samostojen sultanat (od konca 14. ali začetka 15. stoletja). Leta 1916 je britanska vojska zaradi strahu pred "turško-nemškim strupom" nasilno prevzela oblast Ali Dinarja¹ v Darfurju in ga priključila kondominiju. Do leta 1955 so se v Sudanu že oblikovale poglobljene značilnosti današnjega konflikta: zanemarjanje Darfurja skozi princip posrednega vladanja, zatiranje vsakršnega političnega življenja, romanticizem upravnikov in privilegiranje elite v Kartumu. Decembra 1953 so potekale prve volitve v sudanski parlament, prvega januarja je sledila neodvisnost (Prunier 2005).

Prva vstaja na jugu države zaradi zanemarjanja pokrajine se je začela leta 1962. Vojna med severom in jugom je trajala do leta 1972, ko je bil podpisan mirovni sporazum v Adis Abebi, v katerem je bila jugu priznana delna samouprava (Meredith 2006). Darfur je leta 1983 prizadela prva velika lakota, ki jo je režim v Kartumu sprva kategorično zanikal. V letu 1984 razsežnosti ni bilo več mogoče zanikati in leta 1985 je sledil vojaški prevrat, v katerem je moral sudanski predsednik Nimeri odstopiti. V obdobju velike lakote so se v Darfurju ob političnih manipulacijah z Arabsko-afriško dihotomijo začeli prvi zastavki današnjega upora (Prunier 2005: 50). Sudanske oblasti od leta 1983 izvajajo genocidalno politiko v vojni proti ljudstvu Dinka v severnem Bahr el Ghazalu. Leto 1983 predstavlja tudi začetek druge vstaje na jugu države, ki je dobila epilog s sklenitvijo mirovnega sporazuma v Naivashi leta 2003. Sprožilka druge vstaje je bila razglasitev Islamske republike sudanskega predsednika Nimerija (Meredith 2006: 354–58). Vstaja v Darfurju se je začela leta 2003 z napadom uporniških gibanj Sudanske osvobodilne vojske (SLA) ter Gibanja za pravičnost in enakost (JEM) na El-Fašir. Pripadniki slednjega so večinoma Zaghawe in jih oblikujejo fundamentalistična prepričanja, medtem ko je pripadnost SLA multietnična (večinoma pripadniki Furov) in ima sekularistična prepričanja (Prunier 2005: xxi–ii).

Vprašanje Arabsko-afriške dihotomije je v primeru konflikta v Darfurju kritiziralo več avtorjev (de Waal 2004; Prunier 2005; Mamdani 2007), saj te dihotomije zaradi prepletanja

---

¹ Ali Dinar je bil potomec Sulejmana Solonge, kateremu avtor pripisuje ustanovitev furskega sultanata v 17. stoletju (de Waal 2004).

skozi zgodovino danes ni več mogoče opaziti. Nasilje Arabcev nad Afričani pa tudi pači sliko trenutnega konflikta. Mamdani (2007) klasificira tri pomene Arabcev v Sudanu: a) zaničevalno se nanaša na življenjski stil nomadov; b) regionalno se ta identiteta nanaša na nekoga, ki govori arabsko, ter c) v kontekstu "aristokracije" porečja Nila nosi ta pomen privilegiran in ekskluziven značaj. Vzpostavljena skupina Afričanov predstavlja tri različne pomene v sudanskem kontekstu: a) vključujoči pomen, ki predstavlja vsakogar, ki se je odločil za politično prihodnost v Afriki (ideja izvira od pokojnega voditelja Sudanske ljudske osvobodilne vojske/SPLA Johna Garanga); b) izključujoči rasni pomen in c) izključujoči lingvistični.

2. BOJ ZA PREVLADO NAD POMENOM

Konflikt v sudanski pokrajini Darfur je s stališča diskurzivne analize zanimiv predvsem zaradi nedoločenosti pomenov. Politični boj se je oblikoval med konceptualno opredelitvijo genocida² in opredelitvijo resne kršitve človekovih pravic s posledico humanitarne krize. V tem kontekstu je najmočnejši boj za prevlado nad pomenom predstavljal leto 2004, ko je prihajalo do nasprotij med predstavniki ameriške administracije, nevladnimi organizacijami (NVO)³ in civilno družbo na eni strani ter OZN na drugi. Navkljub nasprotujočim mnenjem o pomenu konflikta je mednarodna skupnost uspela doseči prevladujoči družbeni konsenz o načinu delovanja ter poleg tega še utrditi svojo pozicijo pri določanju pomena. V nalogi bomo podrobneje pogledali v kontekst, ki je te izjave omogočil, ter jim določili pomen. Predpostavka tega dela je, da je delovanje subjektov pogojeno z družbenim kontekstom in prevladujočimi pomeni določenega zgodovinskega trenutka.⁴ Na kontekst bomo pogledali s stališča subjektnih pozicij⁵ zahodnega gledalca in prikazali, na kakšen način tovrstno subjektno pozicijo v odnosu do konflikta v Darfurju oblikuje zahodni pogled na Afriko. Pri tem bomo izpostavili pomen zgodovinske dediščine kolonializma za današnje oblikovanje pomenov o afriškem konfliktu. Kot določujoči dejavnik za oblikovanje vednosti izpostavljamo medijske reprezentacije afriškega konflikta, ki skozi način naslavljanja trpljenja reproducirajo mite o vlogi Afrike v zahodni imaginaciji. Pri obravnavi teh odnosov bomo izpostavili vlogo ZDA, ki danes predstavljajo nosilca političnega projekta "humanitarnosti" (Douzinas 2007; Rieff 2004), in poudarili razlago oznake konflikta kot

---

² Prvi vladni predstavnik, ki je konflikt v Darfurju označil kot genocid, je bil takratni ameriški zunanji minister Colin Powell v zaslišanju pred kongresnim Odborom za zunanje zadeve septembra 2004; ta izjava predstavlja tudi prvo opredelitev konflikta kot genocida, medtem ko je konflikt še v teku. Dostopno na <http://www.usmission.ch/press2004/0910CrisisinDarfur.htm> (13. junij 2007).

³ Med prvimi predstavniki nevladnih organizacij, ki so dogajanje v Darfurju opredelili kot genocid, so bili Zdravniki za človekove pravice (*Physicians for Human Rights*) in Pravica Afrike (*Justice Africa*) ter ameriški mediji. Za podrobnejšo razlago začetkov zanimanja za konflikt v Darfurju glej Prunier (2005).

⁴ Ta opredelitev izhaja iz konstruktivističnega pristopa obravnave jezika, katerega osnovna predpostavka je, da je jezik javen ter da niti stvari same na sebi ne pomenijo nič, niti jim pomena ne določajo posamezniki. Pomen je odvisen od jezikovnih ali drugih sistemov reprezentacije, ki jih uporabljamo za reprezentacijo konceptov. Ta pristop se razlikuje od reflektivnega in intencionalnega pristopa, kjer slednji trdi, da je avtor tisti, ki s pomočjo jezika svetu nalaga pomen, medtem ko reflektivni pristop k jeziku predpostavlja, da je jezik le odsev realnosti (Hall 2004a: 45).

⁵ Foucault (1991) pri obravnavi oblastnih razmerij izpostavlja kot poglobitveni učinek oblasti objektivizacijo ljudi v subjekte, kar je tudi nasploh predmet njegovega raziskovanja, ki ga sam deli na "tri moduse objektivizacije".

genocida v legitimizacijski vlogi lastne pozicije pri oblikovanju pomenov o konfliktnih v mednarodni skupnosti.⁶ Nakazali bomo, da ZDA niso imele namena delovati, temveč le utemeljiti svojo vlogo v kontekstu pritiska javnosti po delovanju – potrditi svojo vlogo kot določevalca pomena. Kot okvir bomo vzpostavili prispevek post-kolonialne teorije ter nakazali, kako lahko razumemo vlogo ZDA in Zahoda nasploh pri oblikovanju kolektivnih identitet Zahoda in ne-Zahoda. Vlogo OZN izpostavljamo pri premisleku o kozmopolitski identiteti in njenih omejitvah.

Analiza načinov oblikovanja prevladujočih pomenov razkrije, na kakšen način družbene prakse v polju diskurzivnega poskušajo le-tega omejiti ter ujeti tok razlik z drugimi pomeni in konstruirati center (Laclau 2001). Artikulacije diskurzov, v katerih so ujeti pomeni konflikta v Darfurju, pogojujejo delovanje in s tem družbeno realnost. Na tej točki je treba definirati pojem diskurza. Pri tem se bomo oprli na uporabo koncepta diskurza pri Foucaultu (2001), kot ga obravnava v *Arheologiji vednosti* in v nastopnem predavanju na College de France leta 1970 (1991: 3–27), ter na Halla (2004a). Na začetku si bomo ogledali definicijo Halla (2004a: 65), ki izhaja iz Foucaultevega razumevanja diskurza in ga tako utemeljuje kot "s/kupino izjav, ki zagotavljajo jezik, s katerim govorimo – način reprezentacije vednosti o nečem – o določeni temi v določenem zgodovinskem trenutku /.../ Pri diskurzu gre za proizvodnjo vednosti prek jezika. Toda /.../, ker vse družbene prakse povzročijo *pomen*, pomeni pa oblikujejo naše ravnanje – naše obnašanje – in nanj vplivajo, imajo vse prakse diskurziven značaj." Oblikovanje pomena v Darfurju je bilo omejeno z že prej omenjenima diskurzoma genocida in resne kršitve človekovih pravic, ki sta poskušala omejiti ta dogodek, ga umestiti ter pomiriti v polje družbenega. V besedah Foucaulta (1991: 4) je "v/ vsaki družbi /.../ produkcija diskurza obenem kontrolirana, selekcionirana, organizirana in razdeljena prek določenega števila postopkov, katerih vloga je, da odvrnejo njegove moči in nevarnosti, obvladajo naključne dogodke, da se izognejo njegovi težki, zastrašujoči materialnosti". Oblikovanje teh dveh diskurzov ne odseva enostavno realnosti dogodka,

---

⁶ Pri obravnavi oblastnih razmerij Foucault (1991) izpostavlja pomen identifikacije smotrov, ki jih opredeli kot načine, s katerimi si nosilci oblasti prizadevajo delovati na delovanje drugih. Kot najpogostejše tipe smotrov identificira: ohranitev privilegijev, akumulacijo profitov, uveljavljanje statusne avtoritete, opravljanje funkcije ali poklica. Pri obravnavi oblasti pa izpostavlja tudi analizo: sistemov razločevanja, sredstev za udejanjanje oblastnih razmerij, forme institucionalizacije ter stopnje racionalizacije. Tip "strategije" (Foucault 1991: 117), ki prikazuje način delovanja ZDA v tem primeru, lahko opredelimo v pridobivanju prednosti pred drugimi. Ta strategija je uporabljena, kadar "udeleženci določene igre" delujejo na podlagi pričakovanih delovanj drugih ter na podlagi predvidevanj o načinu njihovega delovanja pri drugih.

temveč ga preko oblikovanja diskurzov komaj vzpostavlja kot takega. Pri analizi pojavnosti diskurza Foucault (2001: 30–31) poudarja, da je treba izpostaviti vprašanje, kako pride do tega, da se pojavi določena izjava in na njenem mestu nobena druga. Pri vprašanju omejevanja pomena konflikta v Darfurju bomo prikazali, na kakšen način opredelitev ustreza odnosom zahodnih sil pri utemeljevanju pozicije do afriškega konflikta. Na tem mestu se osredotočamo na obdobje po koncu hladne vojne, ki ga de Wall (2000: 25) opredeljuje kot hegemonski projekt humanitarne internacionale v Afriki. Pri tem isti avtor (2005) specifično naslavlja vzpostavitev vloge ZDA v primeru Darfurja kot "filantropistični alibi ameriške moči". Prunier (2005: 147) agresivno označevanje in pripisovanje kritike vidi kot del širšega realističnega pristopa k obravnavi konfliktov v mednarodni skupnosti, za katerimi ni političnih interesov. Pokazali bomo, da je ameriška opredelitev konflikta kot genocida prikazala možnosti legitimacije političnega (ne)delovanja, ki jih dovoljuje odprtost pomena človekovih pravic. Ob tem bomo spoznali, na kakšen način je s tem utrdila polje politike kot določujočega za oblikovanje njihove vrednosti. Praznjenje pomena človekovih pravic bomo povezali z omejitvami koncepta kozmopolitske identitete in nakazali današnje omejitve te identitete v kontekstu univerzalnosti človekovih pravic.

Pri tem se moramo skozi analizo opreti na Foucaultovo (1991: 4–7) pojmovanje postopkov izključitve, ki oblikujejo določen diskurz, in sicer: prepoved (tabu objekta, ritual okoliščin, posebna in izključna pravica subjekta, kar imenuje "prepovedana beseda"), razločevanje in izvrženje (oblikovanje kolektivnih pozicij subjektov, v tem primeru razločevanje med pozicijami zahodnih in ne-zahodnih⁷ subjektov) ter opozicijo med resničnim in napačnim oz. "voljo do resnice" (na tem področju bo govora o pomenu polja politike s pripadajočimi institucionalnimi izrazi kot določujočega za avtorizacijo pomenov o konfliktu ter oblikovanje depolitiziranih subjektivnih pozicij v širšem polju družbenega).

Pri vprašanju oblikovanja pomenov o afriškem konfliktu je pomembna povezava s prispevkom post-kolonialne teorije, katere izhodiščno točko predstavlja premislek v okviru dediščine kolonializma ter učinkov le-tega na oblikovanje prevladujočih političnih diskurzov na osi kolonialno/imperialnih sil ter njihovih objektov. Slaterjevo in Bellovo (2003: 339) opredelitev vloge post-kolonialne teorije vzpostavljamo kot podporno orodje pri analizi

---

⁷ Pri nanašanju na kolektivne pozicije subjektov bo zaradi teoretične konceptualizacije uporabljen termin "zahodni" in "ne-zahodni". Terminologijo povzemam po Chouliarakijevi (2006).

oblikovanja prevladujočih pomenov z namenom osmišljanja delovanja v okviru prevladujočih diskurzov v kontekstu odnosov, vzpostavljenih v času kolonializma, ter odnosov moči, ki so se oblikovali kot njegova posledica. Omenjena avtorja izpostavljata tri točke, ki jih post-kolonialna teorija vnaša v razumevanje družbenega: a) izpostavitev polja razlik, možnosti delovanja, subjektivnosti, hibridnosti in odpora z namenom destabilizacije zahodnih diskurzov moderne in razvoja. Post-kolonialna teorija pri tem poudarja pomen kolonialnih in imperialnih imaginacij, b) izpostavitev medsebojne povezanosti razločevalnih pozicij zahodnih in ne-zahodnih subjektivnih pozicij ter priznavanje vpliva, ki ga imata ti dve poziciji druga na drugo. Poleg tega teorija ponuja razmislek o smereh tega vpliva ter c) postavitev serije vprašanj, povezanih s ključnimi političnimi dokumenti, in s tem povezanih vprašanj o posredovalcih vednosti, njihovi lokalizaciji ter vprašanja, povezana s podeljevanjem moči, ki iz teh dokumentov izvirajo. Post-kolonialno teorijo vključujemo zaradi razlagalne funkcije, ki jo nudi v razmerju mednarodne skupnosti do konflikta v Darfurju, saj je bil Sudan kot bivša kolonija Velike Britanije predmet zahodne kolonialne imaginacije in pozneje tarča posegov ZDA v času hladne vojne. Oblikovanje diskurzov o tem konfliktu bomo konceptualizirali s stališča teh dveh teorij ter nakazali, na kakšen način so bili za vzpostavljanje le-teh določujoči odnosi moči med zahodnim in ne-zahodnim svetom ter kako so utrdili pomene in učinke za subjekte, ki jih (ne)vključujejo (Foucault 1991: 103–19; Fiske 1992: 284; Hall 2004a: 35–96; Sterling–Folker 2006: 160).

2.1 SISTEM REPREZENTACIJE

Ali sploh obstaja pravilna reprezentacija česar koli, in če ni katera koli reprezentacija, kaj je reprezentacija, zaobjeta najprej v jezik, nato pa v kulturo, institucije in politično okolje tistega, ki predstavlja.

Edward Said (1996: 337)

Oblikovanja obstoječih prevladujočih diskurzov ne moremo razumeti brez sistema reprezentacij, ki utrjujejo njihove pomene. V kulturnih študijah in pri njihovem poglavitnem predstavniku Stuartu Hallu (2004a in 2004b) iščemo odgovore na vprašanje načina

oblikovanja identitete zahodnega subjekta v odnosu do ne-zahodnega trpečega, kot se oblikuje preko reprezentacij. Predpostavka tega dela je, da pomeni, ki krožijo v množičnih medijih, ustvarjajo poglobljene pomene o ne-zahodnih trpečih in o zahodnem gledalcu spektakla trpljenja ter z oblikovanjem vednosti vzdržujejo odnose oblasti v tem razmerju. Pri razmisleku o povezanosti vednosti in oblasti bomo vzpostavili Foucaultovo vodilo pri analizi oblasti. Foucault (1991: 36) pri analizi oblasti takole strne svoja metodološka opozorila:

Naše raziskave (bi) morali usmeriti na naravo oblasti, ne k pravni zgradbi suverenosti, državnim aparatom in ideologijam, ki jih spremljajo, temveč k dominaciji in materialnim dejavnikom oblasti, k oblikam podrejanja ter spremembam in uporabi njihovih lokaliziranih sistemov in k strateškemu aparatom /.../ osnovati moramo analizo oblasti na študiju tehnik in taktik dominacije.

Načine reprezentacije ne-zahodnih trpečih v medijih konceptualiziramo kot materialne dejavnike oblasti, ki preko ustvarjanja pomenov krožijo v družbi in preko reprodukcije kulture oblikujejo določene identitete. Pri pretresanju prevladujočih pomenov bomo pregledali, kako "jezik" zahodnega medijskega diskurza preko reprezentacij ustvarja podpirne pomene reprezentacij, ki izvirajo iz polja politike. Če povzamemo Halla (2003a: 3), "dajemo pomen stvarim na način, kako jih *reprezentiramo* – besede, ki jih uporabljamo za njihovo opisovanje, zgodbe, ki jih govorimo, podobe, ki jih ustvarjamo, čustva, ki jih s tem povezujemo /.../. Kultura je vpletena v vse prakse, ki v nas niso genetsko programirane /.../, temveč nosijo pomen in vrednote za nas, ki jih drugi smiselno interpretirajo ali ki se opirajo na pomen za njihovo učinkovito delovanje." Kulturne študije izpostavljajo kot ključen trenutek pri oblikovanju pomenov kulturo in opredeljujejo reprezentacijo kot ključen del procesa, v katerem se oblikujejo pomeni med člani določene družbe v določenem zgodovinskem trenutku ter tej kulturi dajejo smisel (Hall 2004a: 35).

Če se želijo člani določene družbe sporazumevati, morajo imeti dostop do enotnih kulturnih kodov. Pri reprezentaciji afriškega konflikta v zahodnih medijih so dominantne zahodne vrednote in načini reprezentacije. Ko Said (1996: 36) naslavlja vprašanje "zahodnjaških tehnik reprezentacije" ter njenih učinkov, pri tem opozarja, da so zahodnjaški kodi reprezentacije konstitutivni za oblikovanje učinkov reprezentacije. Kultura Orienta je filtrirana skozi kode, ki jih je Zahod oblikoval o Orientu in ki se posledično utrjujejo skozi sistem reprezentacije. Novičarski diskurz izpostavljamo kot tisto točko, ki posreduje vednost in reproducira širše pomene določene kulture. Kot opozarja Hall (2004b: 202–3), je namreč le-ta nagnjen k interpretaciji sveta, ki spaja določeno družbo na stopnji vsakdanjih

pričakovanj – na podlagi tega, kar je že znano. Vidne novičarske zgodbe se oblikujejo skozi niz zdravorazumskih konstrukcij in ideoloških interpretacij o svetu, ki so, kot smo videli pri Foucaultu (1991), vedno vključene v širše sisteme oblasti.

Za razumevanje kodov moramo govoriti skupni jezik, ki nam omogoča, da te kode razumemo in jih komuniciramo v družbi. Diskurzivni pristop jezika ne razume v strogih lingvističnih okvirih, temveč kot specifične jezike ali pomene, ki so uporabljeni v določenem zgodovinskem trenutku, v določenem kulturnem okviru. Pri tem izpostavlja zgodovinsko specifičnost – način, na katerega prakse reprezentacije delujejo v konkretnih zgodovinskih okoliščinah ter v praksah (Hall 2003a: 6). Jezik v tem primeru analiziramo kot sklop praks reprezentacije, ki skozi znake označujejo pomene v kulturi. Tako Said (1996: 337) orientalistične reprezentacije v evropski kulturi razume skozi diskurzivno konsistentnost učinkov, kar lahko opazimo v materialni in institucionalni dejanskosti. Reprezentacije ne-zahodnih subjektov niso nikoli nevtralne, temveč vedno izpolnjujejo eno ali več političnih nalog – oblikujejo zahodno znanje, zahodno zavest in posledično zahodni imperij. Diskurz orientalizma so oblikovale zahodne politične sile in dejavnosti ter ima posledično tudi politične učinke (Said 1996: 255). Kar bomo v naslednjih poglavjih pokazali skozi dekonstrukcijo pomenov, je, da reprezentacije in pomeni, ki jih utrjujejo, niso nikoli nevtralni, temveč delujejo po principu ohranjanja pozitivnih identitet zahodnih subjektov in opredeljujejo negativne identitete ne-zahodnih subjektov skozi princip razlik⁸ med tema dvema pozicijama. Praksa reprezentacije, ki označuje to razmerje, uporablja stereotipiziranje⁹ značilnosti kultur ter vzpostavlja simbolično moč in simbolično nasilje nad ne-zahodnimi subjekti (Hall 2003b: 257–59). V poglavju o ujetosti konflikta v Darfurju v širše stereotipe o

---

⁸ Hall (2003b: 234–238) sintetizira štiri najpogostejše razlage režima reprezentacije drugačnosti: a) razlago skozi lingvistično dediščino Saussurja (razlike so pomembne, ker predstavljajo osnovo pomenu – brez razlik ne moremo govoriti o pomenu); b) razlago skozi lingvistično tradicijo Bakhtina (razlike potrebujemo, ker lahko le tako oblikujemo pomen v dialogu z "drugim"); c) antropološko razlago (kultura je odvisna od pomena, ki ga pripisujemo določenim različnim pozicijam v sistemu klasifikacije) in d) psihoanalitično razlago (simbolične meje so osrednje v vsaki kulturi. Označevanje razlik izključuje vse, kar je označeno kot nečisto, ampak je hkrati osrednje skozi čar prepovedanega, ki grozi družbenemu redu).

⁹ Kot poglavitne značilnosti stereotipiziranja Hall (2003b: 258) izpostavlja a) redukcijo, esencionalizacijo, naturalizacijo in utrjevanje "razlik", b) "zaprtje" in izključevanje skozi simbolično utrditev meja, ki izključujejo vse, kar ne "pripada", in c) pojavljanje te prakse primarno v okolju neenakovrednih odnosov moči. Lacey (2006) opredeljuje vlogo stereotipiziranja v medijih kot način naturalizacije odnosov moči v družbi, kar opredeljuje kot "hegemonsko funkcijo" medijev.

afriških konfliktih v sistem reprezentacije moramo zato izpostaviti kompleksnost in naključnost oblikovanja le-teh skozi vpogled post-kolonialne teorije ter kulturnih študij.

2.1.1 Verige pomenov

Pri oblikovanju reprezentacij so pomeni skozi artikulacijo oblikovani v verige pomenov, ki označujejo meje določenega diskurza. Proces artikulacije je tisti, ki naturalizira pomene znakov v polju družbenega in določa pomene, ki omogočajo stabilnost družbenega, pri čemer proces sam poteka preko mehanizma vključevanja/izključevanja pomenov (Laclau in Mouffe v Phillips in Jørgensen 2002: 35). V nalogi želimo prikazati, na kakšen način pomeni reprezentacij v polju družbenega vzpostavljajo zahodne subjektne pozicije in kako jih lahko povežemo s širšimi zahodnimi diskurzi, oblikovanimi v polju politike. Hall (v Grosberg 2003: 141–42) opredeljuje artikulacijo kot:

/o/bliko povezave, ki lahko pod določenimi pogoji tvori enotnost elementov. Povezava ni nujna, določena, absolutna in nujna v vseh časih. Vprašati se je treba, pod katerimi pogoji je ta povezava lahko vzpostavljena. Tako imenovana 'enotnost' diskurza je v resnici artikulacija različnih elementov, ki so lahko re-artikulirani na različne načine, ker nimajo nobene nujne 'pripadnosti'. 'Enotnost', ki je pomembna, je povezava med artikuliranim diskurzom in družbenimi silami, s katerimi je lahko, a ne nujno v določenih zgodovinskih pogojih povezan /.../. Omogoča nam, da razmislimo o načinih, na katere ideologija omogoča ljudem, da dajo smisel njihovi zgodovinski situaciji /.../.

Vzpostavljanje povezav med elementi diskurza predstavlja način, na katerega se kot subjekti prepoznamo v diskurzu in posledično dojemamo pomene v družbenem polju. Zahodne reprezentacije o afriškem konfliktu onemogočajo identifikacijo z ne-zahodnim trpečim preko oblikovanja verig pomenov, ki temeljijo na razlikovanju med nami in njimi. Poleg tega opredelijo način, na katerega ti pomeni vplivajo na oblikovanje subjektivnih pozicij. Pri reprezentaciji konflikta so osrednji znak tvorile človekove pravice, okoli katerih so bili vzpostavljeni drugi elementi, ki so povezovali diskurz v celoto. Veriga pomenov konflikta je vključevala že omenjene človekove pravice ter vprašanje odgovornosti mednarodne skupnosti in suverenosti. Predstavljeni elementi, kot nas opozarja Hall (v Grosberg 2003:

143), nimajo sami po sebi nobenega političnega pomena, temveč dobijo pomen le v načinu, na katerega so oblikovani v verige. Naloga bo prikazala, da vozliščna točka človekovih pravic omogoča oblikovanje različnih diskurzov in posledično pomenov. Pri izpostavljanju teh dveh polj sledimo Laclauu in Mouffovi (v Phillips in Jørgensen 2002: 27), ki politično polje vidita kot določujoče za razumevanje družbenih odnosov moči in možnosti za njihovo spremembo.

Oblikovanje nasprotujočih načinov povezovanja v polju političnega omogoča relacijska struktura pomenov, ki onemogoča njihovo popolno fiksacijo ter na ta način predstavlja večno grožnjo ustaljenim družbenim pomenom in odnosom sil, ki jih podpirajo. Laclau in Mouffova (v Phillips in Jørgensen 2002: 25) ločujeta med elementi in momenti, kjer so slednji fiksirani v artikulaciji diskurza, prvi pa v te diskurze niso ujeti. V poglavju o kozmopolitski identiteti bomo prikazali, da so možnosti delovanja subjektivnih pozicij omejene z verigami pomenov politike, v katere so utrjene subjektivne pozicije.

2.1.2 Hegemonija

Nemogoče zaprtje pomenov je sestavni del družbenega. Koncepti zaradi svoje relacijske strukture vedno predstavljajo možnosti za redefinicijo in ogrožajo red vzpostavljenih pomenov. Naključnost le-teh je treba vedno znova prekrivati in jim zagotavljati status resnice. Za razlago načina, na katerega se pomeni naturalizirajo, diskurzivna teorija vpeljuje koncept hegemonije, ki ga opredeljuje kot:

Hegemonija je podobna 'diskurzu', ker oba pojma denotirata fiksacijo elementov v momente. Ampak hegemoniska intervencija doseže to preko fiksacije čez diskurze, ki so v antagonističnem odnosu. Določen diskurz je spodkopan s strani diskurzivnega polja, iz katerega drugi diskurz dobi več moči, ali pa ga razpusti skozi reartikulacijo njegovih elementov. Hegemoniska intervencija je uspešna, če dominira le en diskurz na mestu, kjer je bil prej konflikt.

(Phillips in Jørgensen 2002: 48)

Hegemonija torej onemogoča popolno razpršenost pomenov in je na ta način nujna za vzpostavljanje prevladujočih pomenov, skozi katere oblikujemo odnos do sveta. Vendar je pri razlagi hegemonije treba izpostaviti, da pomeni, oblikovani v hegemoniskem diskurzu, niso dokončno utrjeni, temveč je koncepte mogoče reartikulirati. Ta organizacijski princip družbenega črpa teorija diskurza iz Gramscijeve dediščine, ki opredeljuje hegemonijo kot

politično in moralno-intelektualno vodstvo, ki se oblikuje v demokratični politiki in za katero so določujoči družbeni razredi. Njegovo razumevanje nadgradita Laclau in Mouffova (v Torfing 1999: 108), ki odstranita družbene razrede kot določujoče v boju za hegemonijo. Hegemonija pri njima pomeni razširitev diskurza ali sklopa diskurzov v dominantno obzorje družbenega in dejanj skozi artikulacijo neutrnjenih pomenov v delno utrjene (Torfing 1999: 108–109).

Hegemonski diskurzi, ki so oblikovali pomene v Darfurju, izhajajo iz sfere mednarodne politike. Preko vzdrževanja hegemonskega diskurza je mednarodna skupnost uspela utrditi pomene, ki so omogočili izvedbo političnega projekta v primeru konflikta. Kot opozarja Shinkova (2006: 180), je za vzpostavitev moralnosti dejanj vedno znova treba reproducirati resnico, če se želijo ohraniti pozicije moči. Z oblikovanjem konsenza o pomenih je tako lahko mednarodna skupnost oblikovala politične meje, kar je v tem primeru pomenilo delovanje mednarodne skupnosti v okviru diskurza resne kršitve človekovih pravic ter izločilo delovanje v mejah diskurza genocida. Za tako delovanje mednarodne skupnosti je bilo treba vzpostaviti vsaj določeno stopnjo konsenza o delovanju mednarodne skupnosti, kar Howarth (2002: 124) izpostavlja kot poglavitno funkcijo hegemonije. Mednarodna skupnost je uspela utrditi prevladujoče odnose mednarodne skupnosti do afriškega konflikta, ki je v večini primerov omejen v diskurzu "humanitarnosti" (Rieff 2004; Douzinas 2007). Vzpostavljenih razmerij med lebdečimi označevalci v hegemonskem diskurzu ne smemo jemati kot razmerij, ki so utrjena v zgodovini, temveč so vedno predmet antagonizmov v določenem zgodovinskem kontekstu (Chouliaraki 2002: 91). Bitka za hegemonijo predstavlja prostor družbenega, kjer se v določenem zgodovinskem trenutku lahko možnosti definiranja političnega prostora utemeljijo v drugačnem razmerju moči. Pokazali bomo, da medijski prostor, ki sicer v optimističnih pristopih predstavlja možnost političnega boja, danes te obljube ne izpolnjuje in skozi prevladujoče tehnike obvladovanja le reproducira vednost, ki je vpletena v odnose oblasti. Zahodni medijski novičarski diskurz, na katerega se bomo usmerili za analizo načina reprezentacije, le utrjuje prevladujoče pomene o ne-zahodnih trpečih in s tem podpira odnose v polju politike. Fairclough (v Torfing 1999: 215) pri tem izpostavlja, da je funkcija medijev, da odvrnejo pozornost od javnih političnih vprašanj ter naturalizirajo načine, na katere je realnost predstavljena skozi kode prevladujoče kulture, ki jo identificira kot potrošniško.

V polju mednarodne politike izpostavljamo kot nosilca hegemonije ZDA, ki so svojo pozicijo vzpostavile po koncu druge svetovne vojne, dokončno pa se utrdile kot edini hegemon po

koncu hladne vojne. Medtem ko je bil čas hladne vojne zaznamovan z antagonizmi med Zahodom in Vzhodom in z nosilkama ZDA in Sovjetsko zvezo, pa slednja po razpadu ni več mogla ohranjati enakovredne pozicije. Po vzpostavitvi prevladujoče ekonomske, kulturne ter ideološke moči se ZDA vzpostavijo kot nosilec političnih projektov v mednarodni skupnosti (Lundestad 2005: 109–11). Vlogo ZDA izpostavljam širše v kontekstu možnosti vzpostavljanja identitet, ki ograjujejo zahodni in ne-zahodni prostor v ločene sfere.

2.2 POLITIKA IN POLITIČNO

Potreba po razmisleku narave politike in političnega predstavlja rdečo nit post-strukturalističnih pristopov pri analizi mednarodnih dogodkov.¹⁰ Pristope družijo predpostavka o nujnosti vzpostavitve razlikovanja med poljem politike in političnega z namenom razmisleka o možnostih prespraševanja vloge politike in vloge subjekta v mednarodni skupnosti v času, ko tradicionalne razlage ne morejo zajeti vedno hitrejših sprememb v širšem polju družbenega.

Podlaga razmisleka o alternativnih možnostih razumevanja konflikta v Darfurju bo sinteza prispevkov kulturnih študij in post-kolonialne teorije. Namen tovrstne analize je pristop do konflikta zunaj okvirov materialne moči in uradnih postopkov delovanja mednarodne skupnosti. Ti premisleki namreč vnašajo v razumevanje dogodka nove koncepte in utemeljujejo razumevanje pomena skozi razmislek koncepta identitete in vloge subjektov mednarodne skupnosti. Pri tem raziskujejo pomen politične avtorizacije v nasprotju z delovanjem političnega (Edkins 1999). V pričujočih poglavjih bo poudarek na vlogi identitet in izpostavitvi pomena le-teh za legitimacijo delovanja mednarodne politike.¹¹ Vprašanje subjektivnih pozicij tako izpostavljam kot določujočo točko za ohranjanje polja odnosov oblasti v njihovi funkciji legitimizacije političnega delovanja.

---

¹⁰ Za povzetek poglavitnih teoretičnih virov polja politike in političnega v post-strukturalističnem razumevanju mednarodnih odnosov glej Edkins (1999).

¹¹ Z vprašanjem pomena identitete v mednarodni politiki v post-kolonialnem obdobju se ukvarja Paolini (1999).

2.2.1 Mednarodna politika in Sudan

Ko smo pregledali dokaze, ki jih je zbrala naša ekipa, ter druge informacije, ki so nam bile dostopne na zunanjem ministrstvu, smo ugotovili, da je bil v Darfurju zagrešen genocid in da odgovornost nosijo sudanska vlada in džandžavidi – in genocid se verjetno še vedno odvija.

Colin Powell, 9. september 2004¹²

Varnostni svet Organizacije združenih narodov (VS OZN) je 31. julija 2007 sprejel resolucijo 1769¹³ kot zadnjo v vrsti resolucij,¹⁴ ki omenjajo stanje v Darfurju. Resolucija VS OZN 1769 predvideva napotitev 26.000 predstavnikov mirovniških sil pod skupnim poveljstvom Afriške unije in OZN v okviru misije UNAMID (*AU/UN Hybrid operation in Darfur* – Mešana misija Združenih narodov in Afriške unije). Mandat resolucije je zaščita humanitarnih operacij in civilnega prebivalstva. Medtem ko resolucija pomeni korak k izboljšanju varnosti prebivalstva, so jo kritiki označili kot pomanjkljivo na štirih ravneh: nima mandata zaseči orožja, nima mandata za ustavitev zračnih napadov, nikjer ne obsoja vlade v Kartumu za neizpolnjevanje mednarodnih obveznosti ter predstavlja vprašanje učinkovitosti v luči mešanega poveljstva. Predvideni začetek misije je oktober 2007, vendar je tudi ta vprašljiv glede na število obljubljenih mirovniških sil (Reeves 2007). Pogoditev o namestitvi sil predstavlja najodločnejši korak v štirih letih tega, kar Prunier (2005) imenuje moraliziranje politike.¹⁵

Eskalacija konflikta v aprilu 2003 z napadi uporniških skupin Gibanja za pravičnost in enakost in Sudanskega osvobodilnega gibanja/armade na El Fašir je potekala v senci

---

¹² Citat povzemamo po pričevanju takratnega zunanjega ministra ZDA Colina Powella o stanju v Darfurju pred Odborom za zunanje zadeve ameriškega senata. Dostopno na <http://www.usmission.ch/press2004/0910CrisisinDarfur.htm> (17. avgust 2007).

¹³ Resolucija Varnostnega sveta 1796 – *Security Council Resolution 1796* (S/RES/1796 (2007)). Dostopno na <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N07/445/52/PDF/N0744552.pdf?OpenElement> (03. avgust 2007)

¹⁴ Do resolucije 1796 je VS OZN sprejel 19 resolucij, ki se nanašajo na stanje v Darfurju.

¹⁵ Primarna odgovornost za zaščito je bila v teku konflikta pripisana Sudanu. Williams in Bellamy (2005) naštevata tri razloge za pomanjkanje politične volje mednarodne skupnosti za uporabo norme odgovornosti za zaščito: a) upad zaupanja v normo po intervencijah v Afganistanu in Iraku; b) v kontekstu vojne proti terorizmu Sudan postane pomemben strateški partner ZDA in c) mirovna pogajanja v Naivashi in Machakoshu med severom in jugom države bi lahko bila ogrožena vpričo prevelikega mednarodnega pritiska.

pogajanj med sudansko vlado in Sudanskim ljudskim gibanjem za osvoboditev v Naivashi, namen katerih je bil skleniti premirje med severom in jugom države (Prunier 2005). Mednarodna skupnost je preko diplomatskih prizadevanj pričakovala razrešitev vojne v Sudanu ter bila v veliki meri nepripravljena in šokirana ob izbruhu nasilja. Začetek vpletenosti mednarodne skupnosti v konflikt pomeni leto 2003, kar sovpada s prvimi pritiski mednarodne javnosti na OZN in države članice za naslovitev tega konflikta. Oškodovani ugled OZN po napadu na Irak, neodločenost držav članic¹⁶ in nasprotovanje sudanske vlade so bili dejavniki, ki so pripeljali do tega, da je breme humanitarnega posredovanja padlo na nepripravljeno Afriško unijo (Bellamy 2005: 43–4; Prunier 2005).¹⁷

Poglavitne poteze OZN v odnosu do konflikta vključujejo: resolucijo VS OZN 1556, ki vzpostavlja embargo na orožje za vse nevladne entitete in posameznike, ki delujejo v Darfurju (leta 2005 je bil režim sankcij okrepljen z resolucijo VS OZN 1591, ki je razširila obseg embarga ter vzpostavila prepoved potovanja in zamrznitev sredstev štirim posameznikom),¹⁸ resolucijo VS OZN 1593, ki je dogajanje v Darfurju predložila Mednarodnemu kazenskemu sodišču, izvedba trenutno največje humanitarne operacije v svetu¹⁹ in vzpostavitev tristopenjskega pristopa za okrepitev misije AMIS (*African Union Mission in Sudan* – misija Afriške unije v Sudanu), katerega končni cilj je napotitev omenjene mešane sile v Sudan (UNIS 2007). Delovanje drugih akterjev mednarodne skupnosti je ostalo v mejah diplomatskih prizadevanj ter (nezadostne) finančne pomoči. Evropska unija ni vzpostavila nobene oprijemljive politike v odnosu do konflikta, prav tako ni izoblikovala enotnega stališča do narave dogajanja (Prunier 2005: 140–41). Pritisk

---

¹⁶ Takratni generalni sekretar OZN Kofi Annan se je zavedal, da razen simbolične podpore in podpore v obliki denarja od zahodnih držav ni pričakovati, da bodo prispevale sile ter da bi tako bila vsaka napotitev sil že vnaprej obsojena na neuspeh. Kot se je izkazalo pozneje, je bila tudi finančna podpora omejena. Agencije OZN so bile kljub simbolični zavezanosti vlad podfinancirane. Finančne potrebe za izvajanje programov v Darfurju so leta 2004 narasle na 722 milijonov ameriških dolarjev, vlade pa so zagotovile le 288 milijonov ameriških dolarjev (Prunier 2005: 137).

¹⁷ Mandat misije mirovnih sil je bil omejen z varovanjem opazovalcev ter pomanjkanjem finančnih in logističnih virov, ki bi omogočili napotitev prvotno 3000 načrtovanih enot (Bellamy 2005: 44).

¹⁸ De Waal (2000) vidi prepoved uvoza orožja kot problematično na treh ravneh: a) prepoved se pogosto uvede prepozno (vojskujoče strani so si že nakopičile dovolj orožja in premalo je mehanizmov za nadzor te prepovedi), b) prepoved ne dela razlik med vojskujočima se stranema ter c) prepoved orožja je včasih zgolj simbolična in predstavlja le politično potezo.

¹⁹ Po poročilu Urada za informiranje OZN v Sudanu trenutno za pomoč 4,2 milijona ljudem ki so bili prizadeti zaradi krize v Darfurju (2,1 milijona notranje razseljenih ter 236.000 v taboriščih v Čadu), deluje 13 agencij OZN, Rdeči križ in 80 nevladnih organizacij (UNIS 2007).

mednarodne javnosti se je osredotočal na telo, katerega zmožnosti so bile pogojene z nezadostno politično voljo držav članic za delovanje. Shiras (1996: 101) v obravnavi humanitarnih kriz izpostavlja vlogo "grešnega kozla", ki jo v sistemu mednarodne skupnosti igra OZN, kadar države članice niso pripravljene delovati. Pomanjkanje politične volje za delovanje so v tem primeru prekrila diplomatska prizadevanja, medtem pa se je umiril tudi pritisk mednarodne javnosti. Najvidnejšo fazo političnega prizadevanja mednarodne skupnosti predstavljata Mirovni sporazum za Darfur, podpisan v Abudži 30. maja 2006, in predvidena napotitev 26.000 pripadnikov mirovnih sil (de Waal 2006).²⁰

Prunier (2005: 130) v kontekstu konflikta v Darfurju izpostavlja depolitiziran vidik delovanja mednarodne skupnosti, ko se sooči z nujnostjo političnega delovanja. Pri obravnavi tega vprašanja izpostavlja nov način delovanja mednarodne skupnosti, ki nadomešča in utemeljuje pomanjkanje politične volje – humanitarnost. Kot najočitnejše primere nadomestitve političnega delovanja izpostavlja konflikte v Etiopiji leta 1985, Somaliji leta 1992 in Ruandi leta 1994. V vseh primerih je primarno naslavljanje politične krize potekalo skozi konsenzualno logiko humanitarnosti, ki onemogoča učinkovito naslavljanje političnih vzrokov problema, hkrati pa daje občutek, da se je nekaj naredilo. Edkinsonova (1999) opisuje splošni trend depolitizacije mednarodne politike in ga povezuje z depolitizacijo subjektov. Avtorica v kontekstu odgovorov na humanitarne krize izpostavlja neučinkovitost "tehnologiziranih" odgovorov in pravi, da takšni pristopi prikrivajo političnost teh konfliktov. Ti odgovori na ta način konfliktov ne razumejo v njihovi pojavnosti, temveč jih reducirajo na tehnološke analize, hkrati pa še vedno dopuščajo proces nadaljnje "tehnologizacije". Kljub politični realnosti, v katero je ujeta večina sveta, in očitni neučinkovitosti takšnega naslavljanja se ti procesi ne le ohranjajo, temveč tudi še dodatno "tehnologizirajo".

Rieff (2004) podobno kot Prunier (2005: 130) izpostavlja vprašanje neučinkovitosti humanitarnih odgovorov na politične krize ter jo imenuje past humanitarnosti. Avtor v tem procesu izpostavlja instrumentalizacijo delovanja nevladnih organizacij, katerih naloga ni oblikovati politične rešitve, temveč skozi tehnike omejevanja trpljenja umiriti vest mednarodne skupnosti. Kot primer neučinkovitega in škodljivega načina naslavljanja političnih problemov držav tretjega sveta de Waal (2000: 148–50) izpostavlja vlogo pomoči v

---

²⁰ Diplomatska prizadevanja mednarodne skupnosti so resno kritizirali poznavalci konflikta v Sudanu. Tako Prunier (2007) kot de Waal (2006) vidita diplomatska prizadevanja kot način prikrivanja resničnih političnih problemov v Sudanu.

obliki hrane. Nevarnosti, ki jih nosijo načini zaupanja v to obliko pomoči mednarodne skupnosti, avtor izpostavlja v škodljivem vplivu na politične strukture držav prejemnic, in sicer v petih točkah: a) obsežne humanitarne operacije s podporo javnosti dosežejo nasprotni učinek (množično usmerjanje virov k vojskujočim se silam in avtoritarnim oblastem, nadaljevanje vojskovanja in poskusi socialno-ekonomskih transformacij), b) zunanja odvisnost in usmeritev pozornosti k zunanjim donatorjem, c) slabljenje državnih zmogljivosti, d) kulturni in informacijski dejavniki (odvisnost od zunanjih rešitev) ter e) pomanjkanje transparentnosti pri samem dajanju pomoči. Kljub izpostavljenim nevarnostim je lajšanje lakote še vedno najpogostejši odgovor na kompleksne situacije, iz katerih lakota izvira in jih hkrati reproducira.

Legitimacijo vedno večjega razmaha humanitarnosti in omejevanja razmisleka o pomanjkanju politične volje na Zahodu za naslavljanje teh kriz vidimo v "revoluciji moralne skrbi" (Ignatieff v Rieff 2004: 19), na kateri so utemeljeni politični projekti OZN in zahodnih vlad v odnosu do problemov večine sveta. Reprodukcijska tega diskurza je nujna za ohranjanje odnosov oblasti, na katerih sistem mednarodne skupnosti temelji ter se legitimizira. Repräsentacije, ki oblikujejo diskurz humanitarnosti, pa za svojo legitimacijo potrebujejo tudi utemeljitev v polju družbenega, ki te odnose vzdržuje, če se želijo ohraniti. Kot poglobljeno značilnost zahodnega subjekta v odnosu do teh diskurzov izpostavimo čustvo pomilovanja, ki omejuje subjekte v njihovi zmožnosti delovanja v odnosu do trpljenja (Chouliaraki 2006; Douzinas 2007; Rieff 2004).

2.2.2 Sudan v okviru širše mednarodne javnosti

Stanje v Darfurju se ne izboljšuje, razmere postajajo vedno hujše. Potrebujemo mednarodno skupnost, da se zaveže in nameni vsa svoja sredstva, da se preneha to izredno trpljenje. Kritični trenutek za Darfur je zdaj. George Clooney (2006)²¹

---

²¹ Wutkowski (2006) *Wiesel, Clooney urging action in Darfur*. Dostopno na <http://www.news.com.au/heraldsun/story/0,21985,18985123-1702,00.html> (05. oktober 2007).

Moralna skrb je mednarodno javnost leta 2003 združila v koalicijo enako mislečih in vzpostavila zahteve svojim vladam. Še posebej glasni protesti in neverjetne koalicije²² so se oblikovali v ZDA, kjer so že od "začetka" konflikta predstavljali politični pritisk²³ na ameriško administracijo in bile v veliki meri zaslužne za definicijo konflikta kot genocida (Prunier 2005: 139). Zdi se, da so zahodni mediji v letu 2003 upravičili svojo vlogo "budilca vesti" (Husarska 2006: 345).²⁴ Kljub temu ostajajo vprašanja o naravi političnih protestov, ki so se izoblikovali šele po intervjuju s takratnim koordinatorjem OZN za človekove pravice Mukeshom Kapilo, ki je konflikt v Darfurju označil kot genocid. Prunier (2005: 127) izpostavlja pomen te determinacije za oblikovanje mednarodnega pritiska, saj le-ta danes pomeni referenco za absolutno zlo (genocid v Ruandi, holokavst). Kot smo videli v opredelitvi zgodovine konflikta, je bil Darfur že od priključitve Sudanu zanemarjena regija, katere stanje vse do omenjenega intervjuja v mednarodni skupnosti ni vzbujalo nobene (pretirane) skrbi.

Kot opozarja Douzinas (2007), je vprašanje univerzalnosti človekovih pravic zelo izmuzljivo in prilagodljiv pojem. Vzpostavljene norme ne odgovarjajo na vprašanje dejanskih neenakosti, ki se danes še povečujejo, a kljub temu se zdi, da je vera v "ideologijo današnjega časa" neomejena. Protesti v Washingtonu leta 2006 ponujajo zanimivo sestavo protestnikov za reševanje konflikta v Darfurju, med katerimi so bili škof McCormick, senator iz Illinoisa Barack Obama in hollywoodski zvezdnik George Clooney (Wutkowski 2006). Zahteve vseh protestnikov so bile enake v Washingtonu in Londonu – humanitarna intervencija v Darfur, kjer so slogani protestnikov zahtevali "iz Iraka v Darfur" (Mamdani 2007). Norma humanitarne intervencije je doživela veliko kritik po napadu ZDA na Irak in še danes ostaja odprto vprašanje nadaljnjih možnosti obuditve njene legitimacije (Bellamy 2005). Darfur je v tem pogledu vsaj v očeh protestnikov ponovno vzpostavil legitimnost te norme, prav tako pa

---

²² Koalicijo nevladnih organizacij "Rešimo Darfur" sestavlja več kot 170 nevladnih organizacij, ki so se preko svojih drugače izrazitih političnih in verskih nazorov združile v klicu mednarodni skupnosti po intervenciji v Sudanu. Dostopno na www.savedarfur.org (20. avgust 2007).

²³ Poglavitni pritisk na ameriško administracijo so predstavljali "Garangov lobi" (skupine, ki so izvajale pritisk na ameriško administracijo v kongresu ter v USAID (*US Agency for International Development* – Agencija za mednarodni razvoj ZDA)), fundamentalistične protestantske organizacije, Muzej spomina na holokavst – skupine, ki jih, kot izpostavlja Prunier (2005: 139), ameriška administracija ni mogla spregledati v volilnem letu.

²⁴ Husarska v sicer optimističnem pogledu na množične medije izpostavlja relativno počasnost v odgovoru na kršitve človekovih pravic. Kljub temu ji predstavljajo pomemben del demokratičnega življenja Zahoda in upravičujejo svojo vlogo (Husarska 2006: 345).

tudi ameriške administracije, ki se je vzpostavila kot podporni mehanizem protestnikov in zahtevala posredovanje OZN.²⁵ Medtem ko je mednarodna javnost osredotočena na Darfur, poznavalci opozarjajo na konflikte večjih razsežnosti, ki se odvijajo na primer v Kongu, Somaliji, Etiopiji in Eritreji (Baroud 2007; Mamdani 2007). Stanje Darfurja pred letom 2003 in pozabljeni konflikti afriške celine nakazujejo, da ima univerzalnost človekovih pravic vendarle določene meje.

---

²⁵ Ameriški predsednik Bush je sprejel protestnike v Washingtonu in podprl pritisk protestnikov na OZN. Dostopno na <http://www.msnbc.msn.com/id/12531663/> (10. september 2007).

3. OBLIKOVANJE IDENTITET

Sprejeti bomo morali dejstvo, da je usoda žensk v Bosni odvisna od tega, ali bo televizijskim novinarjem uspelo narediti isto, kot je Harriet Beecher Stowe uspelo narediti za usodo temnopoltih sužnjev...

Richard Rorty (1999: 87)

Z identitetami se ne rodimo, temveč se oblikujejo in transformirajo znotraj in v odnosu do reprezentacij. Način, na katerega oblikujemo podobo o sebi kot pripadniku določene družbe, je tako odvisen od načina, na katerega so bili skozi sistem kulturnih reprezentacij oblikovani pomeni o tem, kaj pomeni biti pripadnik te družbe. Oblikovanje zahodne identitete sledi istemu načinu – zahodni subjekt oblikuje svojo identiteto v odnosu do lastne kulture skozi načine, na katere je Zahod reprezentiran skozi sklop pomenov v zahodni kulturi. Relacijski način oblikovanja identitete izhaja iz post-moderne koncepcije subjekta, ki za razliko od razsvetljenske koncepcije nima prirojene identitete, temveč se ta nenehno spreminja skozi načine, na katere je reprezentiran in/ali naslovljen v določeni kulturi. Druga pomembna točka, ki definira identiteto post-modernega subjekta, je, da le-ta nima ene same identitete. Čeprav so nacionalne identitete v času globalizacije še vedno močne, postajajo danes vedno pomembnejše tudi lokalne, regionalne in globalne, ki fragmentirajo post-moderni subjekt (Hall 1994).

Oblikovanje skupinskih identitet Laclau in Mouffova (v Phillips in Jørgensen 2002: 44) opredeljujeta kot politično dejanje. Način, na katerega se oblikujejo skupinske identitete, namreč vpliva na odnos do političnih projektov in njihove izvedbe. To pomeni, da so subjekti hkrati prejemniki pomena in njegovi protagonisti ter da ta proces predstavlja možnosti za destabilizacijo diskurzov (Slater 2004: 201). Tudi Fiske (1992: 299) izpostavlja moč nadzora družbenih izkušenj kot ključno za nadzorovanje družbenih odnosov, identitet in posledično obnašanja. (Ne)delovanje mednarodne skupnosti torej v veliki meri temelji tudi na načinu, na katerega se oblikujejo kolektivne pozicije subjektov v odnosu do političnega projekta. Said (1996: 18–19) v *Orientalizmu* izpostavlja superiornost identitete Zahoda in trdi, da je polje vednosti, oblikovane o Orientu, določujoče za ohranjanje inferiorne vloge le-tega. Način oblikovanja kolektivnih identitet zahodnih in ne-zahodnih subjektov pogojuje delovanje v odnosu do spektakla trpljenja, s katerim je soočen zahodni subjekt. Kot opozarja Rorty (1999:

74–5), je ključnega pomena za aktivno delovanje pri varstvu človekovih pravic identifikacija s trpečimi. Brez občutka, da pripadajo skupni moralni skupnosti, je namreč tudi naše delovanje omejeno.

Množični mediji predstavljajo najširši spekter vpogleda v svetovno dogajanje s stališča zahodnega subjekta – skozi reprezentacijo dogajanja oblikujejo naše identitete in posledično oblikujejo identitete "drugega" skozi ta pogled. Chourliakijeva (2006: 49) v analizi tega pogleda opozarja, da je potreben odmik od analize medijev kot edinih določujočih za delovanje akterjev,²⁶ ter privzame foucaultsko pozicijo do medijskega posredovanja kot hkrati svobode in omejitev. Medijsko posredovanje je v besedah Chouliarakijeve (2006: 50) "t/ehnologija diskurza, ki oblikuje gledalce kot svobodne akterje, ljudi, ki sicer lahko delujejo v odnosu do spektakla trpljenja po lastni volji, ampak vedno v premisi etičnih omejitev, že definiranih v kontekstu zgodovinskih in političnih odnosov moči gledanja". Diskurz medijev je utemeljen v krožni funkciji oblasti, ki subjektov torej ne zatira, temveč skozi kroženje oblasti omogoča širši družbeni konsenz o podobah današnjega časa – svobodni smo delovati v "realnosti produciranih domen objektov in ritualov resnice" (Foucault v Edkins 1999: 53). Chouliarakijeva (2006) skozi primerjalno analizo reprezentacij spektakla trpljenja izpostavi pomen načina medijske reprezentacije za identifikacijo in posledično delovanje gledalca. Reprezentacija zahodnih in ne-zahodnih trpečih se po njenih ugotovitvah bistveno razlikuje v načinu, na katerega reprezentacije naslavljajo zahodnega gledalca kot akterja. Na primeru medijske reprezentacije napada na Svetovni trgovinski center v New Yorku septembra 2001 prikaže, da je mogoče delovati v odnosu do trpljenja, kar spodbija pesimistične pristope k posredovani realnosti. Skozi primere spektakla trpljenja ne-zahodnih trpečih pa izpostavlja, da le-ti gledalca ne naslavljajo za delovanje v odnosu do predstavljene situacije ter da na ta način podpirajo pesimistične pristope k posredovani

---

²⁶ Chouliarakijeva (2006) ta pristop utemeljuje v kritiki prevladujočih teorij posredovane realnosti na točki tehnološke določenosti tako optimističnega kot pesimističnega pristopa. Ta dva pristopa predstavljata diametralna kvalitativna pristopa k razumevanju funkcije televizije na delovanje gledalca. Medtem ko je optimistični pristop utemeljen v ideji oblikovanja komunitarne identitete (povezovanje gledalcev v skupnost in posledično delovanje) ter demokratizacije odgovornosti (povezovanje gledalcev nosi čut odgovornosti do drugega), pesimistični pristop trdi, da nas mediji z intervencijo tehnologije oddaljujejo od realnosti (nezmožnost televizije, da prenese širok spekter čutov, pomanjkanje avtentičnosti) in domačnosti recepcije (že tako fikcionalizirana podoba trpljenja je miniaturizirana v televizijskem polju). Avtorica kot poglavitno kritiko teh pristopov izpostavlja, da te razlage ne uspejo odgovoriti na različne stopnje delovanja gledalcev v odnosu do spektakla trpljenja.

realnosti. Kot določujočo točko izpostavlja način reprezentacije, ki preko kombinacije tehnik posredovane realnosti vzpostavlja možnosti za reflektivno identifikacijo.

3.1 AFRIŠKI KONFLIKT

Večina afriških konfliktov ne doseže tolikšne pozornosti, kot jo je dosegel konflikt v Darfurju. Kot opozarja večje število avtorjev, se zahodna skupnost v kontekstu do konflikta na tej celini prebudi le, ko pride do katastrofe večje razsežnosti²⁷ in/ali ko je vpletenost v konflikt utemeljena v interesih zahodnih sil (de Waal 2000; Rieff 2004; Prunier 2005; Livingston 1996; Bloice 2007). Konflikt v Darfurju se delno uvršča v obe kategoriji: mediji so se prebudili komaj leta 2003, ko ni več bilo mogoče zanikati razsežnosti konflikta (Prunier 2005: 124–28), ekonomski interesi, povezani z najdišči nafte, pa so dodatno okrepili zanimanje mednarodne skupnosti (Howard 2007; Reeves 2006).²⁸ Utemeljevanje moči Zahoda, da določa pomene o afriškem konfliktu skozi oblikovanje prevladujočih diskurzov, bomo utemeljevali v Foucaultevi (1991) opredelitvi pomena vednosti za ohranjanje odnosov oblasti. Oblikovanje superiorne pozicije Zahoda v odnosu do Afrike ne temelji le na materialnih dejavnikih, temveč je oblikovano v odnosu, na katerega Zahod vzpostavlja vednost o tem kontinentu. Said (1996) v *Orientalizmu* prikaže, kako je polje vednosti o Orientu vplivalo na način delovanja v odnosu do njega. Tako pravi:

Trdim, da brez tega, da analiziramo orientalizem kot diskurz, ni mogoče razumeti izjemno sistematične discipline, s katero je v času po razsvetljenstvu evropska kultura zmogla upravljati – in celo sproducirati – Orient v političnem, sociološkem, vojaškem in ideološkem smislu. Še več, orientalizem je imel tako avtoritativen položaj, da po mojem mnenju nihče, ki je pisal, razmišljal ali deloval na Orientu, ni mogel tega početi, ne da bi upošteval omejitve, ki jih je mislim in dejanjem postavljaj orientalizem. Edward Said (1996: 14)

---

²⁷ Pomanjkljivo poročanje o Sudanu leta 1994 takratni ameriški ambasador Donald Peterson (v Livingston 1996: 78) v intervjuju pripiše dejstvu, da zgodba ni konstantna drama. Pri tem izpostavi pomen izrednih dogodkov za medijsko poročanje.

²⁸ Howard (2007) izpostavlja kot dejavnik zanimanja ZDA za Sudan naftne interese. Za naftna nahajališča v tej državi ima večino koncesij Kitajska. Vzburjanje zanimanja ZDA za Sudan pripisuje avtor predvsem strateškemu rivalstvu s Kitajsko za naravne vire na tem kontinentu. Vprašanja naftnih interesov v tej nalogi ne naslavljamo podrobno, temveč ga opredeljujemo v širšem kontekstu "zahodnih interesov".

Oblikovanje zahodnih imaginacij o Afriki kot kontinentu lahko umestimo v dva ločena zgodovinska trenutka. Prva faza se je začela v začetku sedemnajstega stoletja z vzpostavitvijo trgovinskih postojank na zahodni obali in posledičnim izkoriščanjem Afričanov z obsežno trgovino s sužnji. Ta faza se je zaključila v devetnajstem stoletju, ko sta Velika Britanija ter ZDA ukinili suženjstvo. V tem času se je začela druga faza izkoriščanja Afričanov s kolonizacijo kontinenta. Nastop te faze je utemeljen v Berlinskem kongresu leta 1885,²⁹ kjer so si zahodne sile razdelile afriški kontinent in začrtale meje današnjih afriških držav (Chowdhury 1997). To obdobje je določujoče še za današnje odnose oblasti na osi sever – jug. V tem času se je namreč dokončno oblikoval sistem razvitosti in nerazvitosti ter vzpostavila odvisnost azijskih, afriških in latinskoameriških držav od zahodnoevropskega in severnoameriškega kapitalističnega jedra. To obdobje je bilo zaznamovano z blokiranjem avtonomnega družbenega, političnega, ekonomskega in drugega razvoja dežel, ki so bile nasilno vključene v sistem kapitalističnih držav z vpetostjo v strukturo potreb njihovega lastnega razvoja (Benko 1997: 103). Tega obdobja pa niso določili le materialni dejavniki, temveč tudi oblikovanje zahodnih imaginacij o tem kontinentu, ki so takšne posege utemeljevale.

Said (1996: 283) delovanje v kolonijah opredeljuje s posebnim tipom oblikovanja razmerja med belcem in nebelcem. Vloga belcev ni bila utemeljena le v gospodarskih interesih, temveč v širšem poslanstvu občutka intelektualne predanosti. Za utemeljevanje kolonialnih posegov je bilo treba v razvitem Zahodu ustvariti legitimnost za ekspanzijo in dominacijo pri zahodnih subjektih – javnosti ter (posledično) delujočih v kolonijah. Ako in Fondo (2003) pomen oblikovanja legitimnosti opisujeta tako: "Ekspanzijo in dominacijo je bilo treba utemeljiti v moralnih pojmih /.../. Viktorijansko javnost je bilo treba prepričati o moralni pokončnosti dejanj, ki bi jih Velika Britanija lahko izvedla in jih tudi je izvedla v postojankah napredka." Biti belec v kolonijah je pomenilo hkrati idejo in realnost (Said 1996: 283). Avtor to povezavo opredeljuje v odnosu tako do belega kot do nebelega sveta. Za belca je to vključevalo poseben govor v kolonijah, vedenje v skladu s posebnimi pravili in celo oblikovanje čustev. Ta oblika avtoritete torej ni podrejala le nebelcev, temveč je skozi specifične sodbe, vrednotenja in gibe podrejala tudi belce. Oblikovala je torej krožno mrežo

---

²⁹ Avtor umešča dejanski začetek kolonizacije v leto 1830, ko so francoske sile kolonizirale Alžirijo (Chowdhury 1997).

oblasti, ki je utemeljevala širše odnose oblasti – oblasti, ki je omogočala poistovetenje zahodnih subjektov s političnim projektom kolonializma.

Ta strategija je bila utemeljena v širšem polju vednosti, ki so ga oblikovali zahodni subjekti o afriškem kontinentu. Prevlada pri oblikovanju vednosti je bila po ugotovitvah Chowdhurya (1997) lažja zaradi nezapisane afriške zgodovine. To je omogočilo kolonializmu, da je "oblikoval zgodovino zatiranih ljudi, jo popačil, preoblikoval in uničil" (Fanon v Chowdhury 1997). Kot določujoča polja vednosti za oblikovanje afriške realnosti Mezzana (2006) in Said (1996: 283) izpostavljata evolucionizem v kombinaciji s kulturno antropologijo, lingvistiko, zgodovino, darwinske teze o preživetju in naravnem izboru ter retoriko visokega humanizma. Le-te so oblikovale močne negativne reprezentacije afriške družbene realnosti in mehanizme ter oblikovale negativne oznake za celotni kontinent (kategorije, kot so: pomanjkanje zgodovine, animizem, primitivizem). Evropsko znanje je sistematično poniževalo afriške kulture in civilizacijo ter vzpostavljalo pozitivno samoidentifikacijo Zahoda. Strategija je bila "afrikanizirati domačina" (Ako in Fondo 2003). Said (1996: 283) opisuje ta proces kot razvijanje velikih posplošitev, po katerih je realnost razdeljena na kolektive – jezike, rase, tipe, barve, mentalitete. Pri tem je vsaka od kategorij bolj vrednostna interpretacija kot pa nevtralna oznaka, saj pod temi kategorijami leži binarna opozicija med "našim" in "njihovim", kjer si prvo vedno lasti drugo. Ako in Fondo (2003) binarnost konkretizirata na primeru oblikovanja legitimacije afriškega kolonializma ter posledično osvajanj – mi lahko napadamo, ker imajo oni še bolj brutalne voditelje; naš kolonializem je utemeljen v napredni znanosti, trgovini in verskih prizadevanjih, kar pomeni, da delamo za dobro človeštva; prikazovanje afriških ljudi in dežel kot nevarnih, kar pomeni, da so Angleži junaki, ali, obratno, prikazovanje afriških dežel in ljudi kot statično manj razvitih, kar pomeni, da potrebujejo razsvetljenski razvoj. Said (1996: 36) skozi prikaz reprezentacije Orienta pokaže, kakšne učinke ima takšen tip vednosti za oblikovanje identitete reprezentiranega:

Orientalizem potemtakem ves, kar ga je, stopi stran od Orienta; da orientalizem sploh ima smisel, je bolj stvar Zahoda kakor pa Orienta, ta smisel pa je neposredni rezultat raznovrstnih zahodnjaških tehnik reprezentiranja, s katerim Zahod v lastnem diskurzu naredi Orient viden, jasen, tam. Učinki reprezentacij so odvisni od institucij, izročil, konvencij, dogovorjenih kodov razumevanja, ne pa od oddaljenega in amorfnega Orienta.

Kar bomo prikazali je, da je današnji afriški konflikt utemeljen v zahodni vednosti, ki ga opredeljuje in mu določa pomene. Oblikovanje pomenov izhaja iz zahodnih nosilcev

vednosti, ki so skozi utemeljevanje določili pomen temu konfliktu in ga umestili v prostor, kjer se je konflikt oddaljil od svoje realnosti in bil umeščen v širše sisteme reprezentacije.

Opredelitev zgodovinskega konteksta je nujna za razgradnjo pomenov v odnosu do afriškega kontinenta danes. Način branja pomenov o kolektivnih pozicijah Zahoda in ne-Zahoda bomo povzeli po Barthesovi koncepciji mita, kot ga obravnava v delu *Mit danes* (Barthes 1972). Mit Barthesu pomeni način govora, ki ni opredeljen z objektom sporočila, temveč je družbena raba jezika, ki ni opredeljena z materialnostjo objekta.³⁰ Svoje pomene črpa mitski govor iz tipa govora, ki ga je izbrala zgodovina – mit se torej nikoli ne razvije iz narave stvari. Skozi zgodovino se skozi pozabljanje določeni pomeni izgubljajo, medtem ko nekateri ostanejo. Danes preplet medijskega diskurza ter diskurza politike in političnega v odnosu do konflikta predstavlja vir mitskih označevalcev, ki vzdržujejo pomen zahodne superiornosti v odnosu do afriškega konflikta.³¹ Proces poteka skozi naturalizacijo pomenov in posledično odnosov, ki so se do tega kontinenta oblikovali skozi zgodovino.³² To poglavje je služilo kot utemeljitev pomenov, ki so danes zasidrani v družbeno rabo jezika – govora o afriški celini.

---

³⁰ Znak je v sistemu jezika opredeljen kot razmerje med označevalcem in označencem. Znak predstavlja denotativen način razumevanja sporočila (znak je lahko vse: fotografija, jezik, slika, ritual, objekt, kolektivna pozicija). V drugem redu znak postane le označevalec, ki se poveže s širšimi zgodovinskimi pomeni (označenec drugega reda) in postane mit (Barthes 1972).

³¹ Navodilo za branje mita po Barthesu (1972: 128): "Končno, če se osredotočim na mitičnega označevalca kot nerazločljive celote, sestavljene iz pomena in oblike, sprejemem nedoločljivo označevanje: odgovorim na konstitutiven mehanizem mita, na njegovo dinamiko, postanem bralec mita. Vojak, ki salutira, ni več simbol, še manj alibi, postane sama *prisotnost* francoske imperialnosti."

³² Povezavo med vednostjo, vpleteno v mite, ter posledicami za delovanje in posledično oblikovanje Orienta lahko razberemo pri Saidu (1996): "Britanci in Francozi so videli Orient kot geografsko in kulturno, politično, demografsko, sociološko in historično entiteto, za katero so verjeli, da so tradicionalno upravičeni, da upravljajo z njeno usodo. Zanje Orient ni bil nenadno odkritje in ne zgolj zgodovinsko naključje, temveč področje vzhodno od Evrope, katerega vrednost je enolično določena z evropskimi termini, bolje, s termini, ki pripisujejo Evropi – evropski znanosti in učenosti, razumevanju in upravljanju – zasluge, da je Orient postal, kar je zdaj. In to je bil dosežek – zanikn ali ne – moderni orientalizem."

3.1.1 Posredovana realnost

Ste uspešen državljani uspešne države /.../. Globalno gledano to tudi pomeni, da pripadate manjšini sveta /.../. Navadno vsaj del svojih juter prebirate /.../ ugleden časopis velikega formata in del večine večerov gledate poročila na vaših nacionalnih televizijskih kanalih /.../. Ob dejstvu, da ste zvest konzument novic, se boste soočili vsaj z majhnim koščkom begunske krize v Burundiju, lakote v Somaliji ali vojne na Balkanu.

David Rieff

(2004: 37)

Televizijski zaslon, bolj specifično poročila, predstavljajo zahodnemu gledalcu najširši vpogled v trpljenje drugega – v trpljenje, ki določa realnost večine sveta. Dogodke spremljamo skozi žanr, katerega vloga v demokratičnih novicah je utemeljena na obljubljeni objektivnosti ter neodvisnosti od politike in vlade (Fiske 2004: 151). Poročila kot žanr z beleženjem dogodkov le-te hkrati ustvarjajo in jim preko reprezentacije dajejo pomen – ne le beležijo, temveč ustvarjajo vednost in delovanje. Bourdieu (1996) vidi funkcijo televizije v določevanju resnice in ne le preprosto njenemu odsevanju. Po njegovem mnenju se vedno bolj približujemo ureditvi, kjer družbeni svet "opisuje-predpisuje" televizija. Za razumevanje reprezentacije ne-zahodnega spektakla trpljenja bomo uporabili diskurziven pristop h generični kategoriji poročanja o spektaklu trpljenja skozi tip novic, ki jih Chouliarakijeva (2006) imenuje izredne novice (*emergency news*).

Kaj sploh so novice kot diskurz? Fiske (2004: 151) jih opredeljuje kot "s/klop konvencij, ki si prizadevajo nadzorovati in omejiti pomene dogodkov, o katerih poročajo". Chouliarakijeva (2006: 70) bolj specifično opredeljuje diskurz poročil, ki prenašajo pomene o trpljenju, kot režim pomilovanja (*regime of pity*).³³ Poročila preko konvencij ter kategorij selekcije in vizualizacije oblikujejo način, na katerega posledično gledalci razbirajo pomen o oddaljenem

---

³³ Poročila o trpljenju avtorica opredeljuje kot omejeno polje možnih odnosov med pomeni, ki ubogajo določeno regularnost. Definiira jih kot načine, na katere so lahko kombinirani in krožijo, ter posledično kot možnosti, ki jih ponujajo za oblikovanje legitimnih oblik znanja o svetu ter posamezniku kot gledalcu televizijskih poročil. V primeru poročanja o trpljenju oblikujejo poročila trpljenje kot spektakel z lastnimi načini doseganja gledalca (Chouliarakijeva 2006: 70).

trpljenju. Ti pomeni so bistveni za razumevanje načina, na katerega gledalci delujejo v odnosu do spektakla trpljenja. Kot smo že opisali v poglavju o oblikovanju identitet, medijsko posredovanje v odnosu do spektakla ne naslavlja trpljenja gledalcev na iste načine. S tem ne mislimo trditi, da poročila prepovedujejo določen tip delovanja, ko pride do trpljenja ne-zahodnega trpečega, temveč le, da vplivajo na način, na katerega delujemo. Takšen pristop k proučevanju delovanja lahko opredelimo v Foucaultevem (1991: 113) pojmovanju oblasti, ki opredeljuje moč oblasti v njeni zmožnosti delovanja na subjekte. Chouliarakijeva (2006) pri analizi poročil uporablja takšen pristop. Poročil ne obravnava le v njihovi komunikacijski vlogi prenašanja pomenov ali makroanalizi oblastnih razmerij medijskega lastništva, temveč v širšem kontekstu.³⁴ Tudi Fiske in Hartley (2005: 66–7) obravnavata delovanje televizije skozi funkcijo oblikovanja vedenja ljudi in jo imenujeta bardična funkcija. Bardično funkcijo televizije avtorja opredeljujeta v sedmih točkah: a) artikulacija poglavitnih linij konsenza o naravi realnosti; b) vpeljevanje individualnih članov določene kulture v vrednostni sistem te kulture; c) razlaganje, interpretiranje, utemeljevanje dejanj predstavnikov določene kulture v svetu; d) za potrjevanje kulturne skladnosti v svetu skozi afirmacijo in potrjevanje lastnih ideologij, mitologij v aktivnem delovanju s potencialno nepredvidljivim svetom; e) za pogovorno izpostavitve praktičnih neprimernosti v zaznavi lastne kulture, ki izhaja iz spremenjenih pogojev v svetu ali iz pritiskov po spremembi ideološke usmeritve znotraj družbe; f) za prenos kulturne pripadnosti in g) da prepriča občinstvo, da sta njihov status in identiteta kot posameznikov zagotovljena skozi kulturo kot celoto. Če strnemo, torej televizija (in posledično poročila) utemeljuje posameznika v lastni kulturi in mu omogoča identifikacijo s prevladujočimi pomeni, ki krožijo v družbi. Pri analizi načina medijskega poročanja se bomo oprli na točke, ki jih Galtung in Ruge (v Košir 1988: 35–6) izpostavljata kot pogoje za umestitev dogodka v medijsko poročanje, ter izpostavili pomen teh vrednot v širšem zahodnem polju družbenega.³⁵ Te kategorije predstavljajo

---

³⁴ "Komunikacijska razmerja vključujejo smotrne dejavnosti (pa čeprav le pravilno uporabo pomena) in z modificiranjem komunikacijskega polja med partnerjema proizvajajo učinke oblasti. Teh pa skoraj ne moremo ločiti od usmerjenih dejavnosti, bodisi tistih, ki omogočajo izvrševanje oblasti (na primer tehnike treninga, procesi dominacije, sredstva, s katerimi dosežemo poslušnost), ali onih, ki se za razvijanje svojih potencialov opirajo na oblastna razmerja (delitev dela in hierarhija nalog)." (Foucault 1991: 112)

³⁵ Pogostnost (možnost "ulovljivosti" pomena v dani objavi), mejnost/prag (pod določenim obsegom dogodek ni poročan), nedvoumnost, jasnost (dogodek je navkljub kompleksnosti omejen z določenim številom pomenov), mnenjska pomenskost (kulturna bližina ali relevantnost), skladnost/soglasnost (predvidljivost, želenost dogodka), nepričakovanost, nepredvidljivost (novost dogodka je odkrita v pričakovanih, domačih kontekstih), kontinuiteta (pokriva dogodke večkrat), kompozicija, zveza z elitnimi narodi, zveza z elitnimi osebnostmi, posebljenost, negativnost (Košir 1988: 36).

analitično orodje za pregled načina, na katerega zahodni medijski diskurz preko medijskih reprezentacij vzpostavlja bardično funkcijo televizije v potrjevanju prevladujočih pomenov v zahodnem odnosu do "spektakla trpljenja".

V poglavju o afriškem konfliktu smo nakazali, kakšen tip družbenega jezika oz. mitov je oblikovala zgodovina v odnosu do tega kontinenta. Na denotativni (opisni) ravni razumemo poročila iz Sudana kot opis dogodkov, ki nam preko posredovanja podob podajajo informacije o konfliktu v sudanski pokrajini Darfur. Verjetno nam bodo te podobe prikazale življenje v taboriščih za razseljene osebe, mogoče bomo videli džandžavide na konjih in s puškami – prikaz realnosti. Če pa pristopimo k obravnavi novic o afriškem konfliktu in humanitarni krizi, ki mu sledi na konotativni ravni,³⁶ tako razberemo, da je to kontinent, kjer so nemočne žrtve ujete v nam nerazumljivo plemensko nasilje. To naj bi pomenilo, da so Afričani radikalno različni od nas, ki živimo v relativno mirnem svetu in nam življenje uravnava drugačen tip morale. Poglavje o afriškem konfliktu je pokazalo, da je razlikovanje med moralnima skupnostma v času kolonializma služilo utemeljevanju projekta kolonialistične ekspanzije, ki ni oblikovala le Afričanov kot podložnih zahodni oblasti, temveč tudi oblikovanju čustev in delovanja zahodnih subjektov (Said 1996). V naslednjih poglavjih bomo pogledali, na kakšen način poročila o ne-zahodnih trpečih (v tem primeru trpečih Darfurja) služijo utemeljevanju političnega projekta humanitarnosti (Rieff 2004; Douzinas; 2007). Oblikovanje identitet protestnika in filantropista kot subjektivnih pozicij, ki se oblikujeta v kategoriji izrednih novic (Chouliaraki 2006), izpostavlja kot določujoči za omogočanje širšega družbenega konsenza o prevladi depolitiziranega odnosa do tega konflikta.³⁷

Pri analizi bomo prepletali ključne značilnosti izrednih novic (Chouliaraki 2006) in značilnosti novičarskega diskurza, kot jih opredeljuje Fiske (2004), Rieffovo (2004) generično kritiko medijskega poročanja o humanitarnih krizah ter izpostavili ključne značilnosti, ki so oblikovale konflikt v Darfurju. Tako se bomo osredotočili na vpletenost

---

³⁶ Razmejevanje med konotativno in denotativno ravno sporočila uporablja Pušnikova (2003) pri analizi moralizacije kot estetskega projekta na področju dokumentarnega žurnalizma.

³⁷ Chouliarakijeva (2006) analizo oblikovanja hierarhije moči med gledalcem in trpečim imenuje "zgodovina sedanjosti" (*mediation as a history of the present*) ter izpostavlja dva tipa analize, potrebna za razgradnjo načinov: normativnost (analiza dimenzije novic) in zgodovinskost (uporaba družbene razlage in kronotopična analiza).

elitnih zahodnih osebnosti in visoko stopnjo posploševanja značilnosti konflikta (Prunier 2006; Howard 2007; Mamdani 2007).

3.1.1.1 "Powell odkril genocid v Darfurju"

www.rtv slo.si³⁸

Kritiki medijskega poročanja o Afriki nasploh govorijo o prevladi afro-pesimizma v zahodnih reprezentacijah kontinenta (Gordon in Wolpe 1998; Megwa in Ndolo 1992). Konvencionalna medijska reprezentacija je po mnenju avtorjev (Gordon in Wolpe 1998: 49) utemeljena v globoko zasidranih stereotipih in negativnih podobah ter v tendenci medijev, da dobro novico vidijo kot nevredno poročanja. Medtem ko se z avtorjema na tej točki lahko strinjamo, pri njiju ne najdemo razlage za takšen način poročanja niti na kakšen način je ta tip poročanja omogočen ter se reproducira. Kot smo izpostavili v poglavju o posredovani realnosti, medijev ne smemo obravnavati v njihovi³⁹ pojavnosti izven konteksta širših odnosov oblasti, ki določajo način reprezentacije. Mediji le reproducirajo prevladujoče pomene v družbi in jih utemeljujejo v polju družbenega. Tako Fiske (2004: 153) razume izbiro dogodkov, o katerih poročila poročajo, kot kulturno aktivnost, ki poskuša skozi konvencije vsiliti red določene kulture mnogolični naravi realnosti – dogodek, kot je konflikt v Darfurju, je treba omejiti z družbenimi pomeni kulture, iz katere izhaja gledalec. V tem delu bomo naslovili štiri kategorije Galtunga in Rugea (v Košir 1988: 35–6), ki so umestile ta dogodek v medijski prostor, in sicer: mejnost/prag, vključenost elitnih narodov, vključenost elitnih osebnosti in negativnost.

Začetek poročanj Prunier (2005: 125–30) umešča v leto 2003 in kot določujoči dejavnik za medijsko pozornost izpostavlja intervju z Mukeshom Kapilo, takratnim koordinatorjem OZN

---

³⁸ Naslov, povzet iz novice na spletnem portalu Radia in televizije Slovenije. Dostopno na http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=2&c_id=47884&tokens=darfur (12. avgust 2007).

³⁹ Foucault (1991: 111) utemeljuje pomen komunikacije v prepletu z odnosi oblasti in objektivnimi zmožnostmi.

za človekove pravice, ki je konflikt označil kot genocid,⁴⁰ dodaten zagon pa so medijska poročanja dobila po izjavi takratnega zunanjega ministra Colina Powella septembra leta 2004. Po tem intervjuju so se, kot smo že omenili, vključile tudi elitne osebnosti, ki ne prihajajo iz sveta politike, kot so na primer verski voditelji in medijske osebnosti, med katerimi sta bila posebej izpostavljena George Clooney in Mia Farrow.

Izbira konflikta kot vrednega poročanja temelji na širših družbenih pomenih, s katerimi razumemo realnost. Naturalizacija konvencij omogoča, da beremo dogodke, kot je konflikt v Darfurju, v skladu z našimi predstavami o naravi realnosti, hkrati pa ga poročila omejuje v njegovi pojavnosti. Navkljub poteku vojne v Sudanu od leta 1963 naprej in zanemarjanju Darfurja od priključitve Sudanu leta 1956 je stanje v Darfurju specializirano javnost doseglo komaj leta 1999, širšo javnost šele leta 2003 (Prunier 2005: 125). Neporočanje o Darfurju in širše o stanju v Sudanu do leta 1996 sicer lahko razumemo skozi kriterije, ki jih Livingston (1996) opredeljuje kot določujoče za poročanje zahodnih medijih o Sudanu. Ti kriteriji vključujejo pomanjkanje logistike, zakonske omejitve in varnost, vendar nam ne odgovorijo na vprašanje pomena teh selekcijskih kriterijev s stališča njihove funkcije. Tako nam ne pojasnijo, na kakšen način se je kljub tem oviram danes dogodek vzpostavil kot vreden pozornosti zahodnih medijev.

Izbiro dogodkov, vrednih poročanja, Chouliarakijeva (2006: 63) utemeljuje v pomenu razumevanja zgodovinskosti (*historicity*). Dogodek predstavlja zgodovinsko *a priori* analitični konstrukcijo, ki določena dejanja identificira kot pomembne dogodke v stičišču drugih dogodkov. Način predstavitve konflikta je torej vedno ujet v širše pomene, ki jih pogojujejo pomeni družbenega polja, pomeni, ki jih oblikujejo zahodni nosilci vednosti. V odnosu do konflikta v Darfurju ter, širše, oblikovanja mnenj o Afriki kot kontinentu polnem konfliktov, igra pomembno vlogo kategorija negativnosti. Fiske (2004: 154) vidi to vlogo kot določujočo za potrjevanje norm "naše družbe" ter vrednosti zahodnih demokracij. Novice avtor ne obravnava kot slabe novice, temveč kot dobre novice s stališča potrjevanja vrednot kulture gledalca. Potrjevanje vrednot lastne kulture je nujno za vzpostavljanje legitimnosti družbenih odnosov, saj le-ti omogočajo, da subjekti sprejemajo način delovanja zahodnih

---

⁴⁰ Livingstonova študija (1996) izpostavlja tudi ta dejavnik. Avtor opredeljuje takratno stanje v Sudanu kot nepomembno, saj le na podlagi razseljenosti prebivalstva, vojne in lakote ne predstavlja ničesar edinstvenega v primerjavi z drugimi konflikti.

demokracij v odnosu do te negativnosti. Takšen način razumevanja posledično utemeljuje pomen kategorij "elitnih osebnosti" ter "elitnih narodov" kot tistih, ki umeščajo določen dogodek v medijsko poročanje in mu določajo pomen, saj pripadajo kulturi, s katero se gledalec lahko poistoveti (Galtung in Ruge v Košir 1988: 35–6). Sontagova (2003: 70) v razpravi o pomenu bolečine drugega izpostavlja ponižujočo prakso zvezdniške kulture, ki s tem ko ne podeljuje imen žrtvam, ponižuje njihovo bistvo na etnijo, potrebo. Dehumaniziranje žrtev vodi v njihovo oddaljenost, ki je prekrita s kulturo gledalca.

Kar je konflikt v Darfurju ločilo od neskončnosti negativnih podob Afrike in mu dalo status vrednega poročanja, je bila predvsem aktivna vključenost zahodnih držav in drugih zahodnih akterjev. Dojemanje pomena dogodka skozi preplet teh dejavnikov lažje razumemo skozi delovanje zahodne potrošniške družbe (Baudrillard 1998). Avtor sicer govori o objektih v povezavi s totaliteto, ki jim določa pomen, vendar lahko ta pomen prenesemo tudi na opredelitev dogodka kot objekta. Avtor trdi, da subjekti potrošniške družbe ne razumejo pomena objekta kot takega, temveč skozi kontekst, ki ga predstavlja. Kot določujoče za pomen objekta avtor izpostavlja izložbo, oglas in tržno ime. Tudi v tem primeru lahko trdimo, da razumevanje konflikta ni bilo utemeljeno v njegovi politični pojavnosti, temveč v načinu njegovega posredovanja. Pri tem so se prepletali trije dejavniki: televizija kot posredovalka dogodka, vključevanje elitnih osebnosti kot reklama in oznaka genocida kot tržno ime. Prunier (2005: 156) na primeru konflikta izpostavlja pomen tržnega imena/genocida za obravnavo tega konflikta. Določanje pomena trpljenja skozi tržna imena je po njegovem mnenju tisti dejavnik, ki ustvarja hierarhijo vrednosti človeških življenj in reducira pomen človeškega življenja na njegovo semantično oznako. Pomen političnega boja o pomenu konflikta je tako po avtorjevem mnenju omogočil, da se je vzpostavila hierarhija vrednosti človeškega življenja, kjer je 250.000 mrtvih v genocidu pomembnejših kot 250.000 mrtvih v etničnem konfliktu.

3.1.1.2 Moč podeljevanja vlog in mistifikacija

Podeljevanje vlog v poročilih o žrtvah trpljenja v veliki meri pripomore k temu, kako se oblikujejo gledalčevi pomeni spektakla trpljenja in kako gledalec bere situacijo, ki mu je predstavljena. Chouliarakijeva (2006) razdeljevanje vlog vidi kot ključno za analizo širših odnosov oblasti, ki se udejanjijo v specifični novici. Na kakšen način so oblikovane vloge

žrtev in zunanjih akterjev, ki delujejo v tem odnosu, namreč razkriva tudi odnose izven določene novice. Vzpostavljanje teh vlog v odnosu do spektakla trpljenja temelji na vzpostavljanju odnosa med "nami" in "njimi", med trpečim in gledalcem. Sontagova (2003: 63–5) izpostavlja pomen oddaljenosti od kulturnega konteksta gledalca, ter trdi, da je postkolonialna imaginacija še vedno prisoten dejavnik reprezentacije, kjer je Afrika prisotna kot prostor trpljenja. Način, na katerega določena novica približa "drugega", pogojuje način, na katerega gledalec deluje v odnosu do trpljenja. Chouliarakijeva izpostavlja tri načine delovanja, ki jih izredne novice lahko oblikujejo, in sicer govori o gledalcu kot voajerju (gledalec ne more sočustvovati), gledalcu kot filantropistu (gledalec, ki sicer lahko čuti, vendar je njegovo delovanje omejeno na delovanje preko države) in gledalcu kot protestniku (gledalec lahko čuti in hkrati aktivno deluje). V kontekstu konflikta v Darfurju in kontekstu tega poglavja bomo izpostavili način, na katerega je bil preko reprezentacije gledalec naslovljen kot protestnik, in opredelili omejitve te vloge v hierarhiji delovanj ne-zahodnega spektakla trpljenja v primerjavi z zahodnim spektaklom trpljenja.

Ključnega pomena za naslovitev gledalca v ta tip akterja je način reprezentacije, ki približa svet ne-zahodnega trpečega varnemu svetu gledalca. Za delovanje gledalca kot akterja je potrebna identifikacijska točka, ki gledalca premesti iz gole možnosti čustvovanja v delovanje. Chouliarakijeva (2006: 144) izpostavlja, da je za ta učinek pomembna prisotnost zahodnih akterjev, s katerimi se gledalec lahko identificira in odgovori na trpljenje, ki mu je predstavljeno v novici. Reprezentacije, ki ne vsebujejo identifikacijskih točk v obliki aktivnih (zahodnih) akterjev, s katerim se gledalec lahko poistoveti, ga ohranjajo v poziciji, kjer ga trpljenje sicer lahko prizadene, vendar mu onemogoča aktivno delovanje. Prisotnost akterjev, kot so Mia Farrow, George Clooney in Lindsey Roland, vzpostavljajo identifikacijsko vez med gledalcem in trpljenjem. Predstavitev možnosti delovanja teh akterjev ima avtoriteto zaradi simbolične funkcije, ki jo le-ti nosijo v zahodnih družbah kot nosilci pomena. Naslavljanje gledalca k delovanju slednjemu predstavljajo okvir možnosti, v katerih lahko deluje. Predstavitev možnosti delovanja gledalcu omogoči, da se poveže v širšo skupnost, ki deli njegovo skrb. Pomembna lastnost, ki ločuje zahodne akterje v odnosu do trpljenja, je njihova aktivnost. V odnosu do spektakla trpljenja imajo ti možnost vplivanja na situacijo, medtem ko je žrtvam ta možnost odvzeta.

Oblikovanje gledalca kot akterja je tako pogojeno tudi z načinom, na katerega ga naslavlja trpeči. Reprezentacija otrok je danes postala stalnica medijskih humanitarnih kampanj

nevladnih organizacij pri zbiranju pomoči (Rieff 2004: 32). Uporaba teh podob omogoča, da gledalci vzpostavijo čustveno vez. Za razliko od uporabe reprezentacij, ki trpeče vzpostavljajo v gručah, kot del nedoločljive mase, v tem primeru trpeči dobi pogled in obraz (Chouliaraki 2006). Avtorica izpostavlja pogled kot humanizirajočo lastnost trpljenja. Očesni stik z gledalcem omogoča, da se gledalec poistoveti s trpljenjem, saj pogled nosi univerzalni občutek človeškosti, brez razlik med specifičnimi konteksti, v katerih se trpljenje pojavlja, hkrati pa Sontagova (2003: 63–64) izpostavlja pogled kot tisti dejavnik, ki omogoča, da mi gledamo, "drugi" pa je lahko le viden. Njegova pojavnost je določena z našim pogledom. Za razliko od zahodnih akterjev žrtev nima možnosti delovanja v odnosu do lastnega trpljenja, temveč je njena vloga omejena na vzbujanje čustev. Neaktivnost žrtev skozi vzbujanje čustev je tista točka, ki žrtev hkrati humanizira in dehumanizira. Naša identifikacija je omejena na sočustvovanje, oz. pomilovanje, ki nam ga vzbuja pasiven način reprezentacije žrtve. Približevanje pogleda ter obraza je značilnost reprezentacije oddaljenih ter eksotičnih krajev – pasivnost ter nebogljenost smrt sta lastnosti tistih krajev o katerih imajo naše imaginacije že izoblikovan pogled (Sontag 2003: 61). Poročila s takšnim načinom reprezentacije oddaljujejo žrtev od političnega in kulturnega konteksta gledalca ter mu onemogočajo razmislek o odnosih, ki izhajajo iz medsebojne povezanosti ter preko tega omejujejo občutek solidarnosti in razumevanja na občutek pomilovanja (Chouliaraki 2006: 150). Sontagova (2003: 64) opozarja na dvojni učinek reprezentacije "velikih oči" in pravi da trpljenje lahko čutimo kot nepravilno ter ostudno, vendar hkrati neizogibno ter značilno za svet, ki je nazadnjaški ter nerazsvetljen.

Ključni dejavnik, ki ga izpostavlja Chouliarakijeva (2006: 148) za možnost identifikacije z ne-zahodnim trpečim, je izpostavitve zgodovinskega konteksta in dejavnikov, ki so pripeljali do situacije, v kateri se nahajajo ne-zahodni trpeči. Avtorica trdi, da je le na ta način mogoče oblikovati gledalca, ki se bo refleksivno identificiral s spektaklom trpljenja ne-zahodnega gledalca. Razumevanje medsebojne soodvisnosti ter prikaz vzrokov in možnih načinov je po avtoričinem mnenju dovolj, da se oblikuje občutek skupne pripadnosti človeštvu in deluje v odnosu do trpljenja večine sveta.

4. ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE KOT NOSILEC POLITIČNEGA PROJEKTA

Vlogo ZDA kot nosilca političnega projekta Zahoda želimo v tem poglavju konceptualizirati s kritičnega vidika. Oblikovanje in pojavnost v današnjem kontekstu bomo opredelili zgodovinsko ter pogledali na poglobitve značilnosti hegemonkega projekta in izpostavili njegove temelje kot določujoče za delovanje v odnosu do držav tretjega sveta in oblikovanje odnosov oblasti, ki so to delovanje določili. Slater (2004: 52–3) izpostavlja štiri poglobitve značilnosti, ki so oblikovale današnje poteze imperialne moči ZDA pred drugo svetovno vojno in po njej. Ti elementi se medsebojno prepletajo, vendar jih lahko razporedimo v naslednje tri kategorije: a) zmožnost penetrirati ostale družbe in kulture, kjer obstaja možnost multidimenzionalne penetracije ter le-ta vpliva na psihološko, politično, ekonomsko, finančno in kulturno sfero, b) želja po vsiljevanju sklopa vrednot, imaginacij in praks, ki so opredeljene kot superiorne, ter c) pomanjkanje spoštovanja do drugega, ki se manifestira v podrejških načinih reprezentacije, negativnih esencijah namenjenih zmanjševanju kompleksnosti, razlik, heterogenosti in notranje vrednosti kultur. Dejanska moč ZDA se je torej krožno krepila z oblikovanjem odnosov, ki so vplivali na delovanje v političnih projektih, namenjenih "manj civiliziranim družbam" (Slater 2004: 52). Pred drugo svetovno vojno so bili ti odnosi utemeljeni v širjenju civilizacije in reda v svetu. Po koncu druge svetovne vojne postaneta poglobitva označevalca modernizacija in razvoj. Oba projekta Slater (2004: 59) opredeljuje kot določujoča za vzpostavitev razlik med državami prvega (posebej ZDA) in tretjega sveta s posledico legitimacije posegov v slednje. Širjenje demokracije je tudi danes določujoča vloga, ki opredeljuje delovanje ZDA v odnosu do držav tretjega sveta.

Po koncu hladne vojne so ZDA obstale kot edina velesila. Douzinas (2007: 27) oblikovanje te vloge opredeljuje v zmožnosti oblikovanja pomena človekovih pravic. Prevzemanje ideala človekovih pravic in oblikovanje političnega pomena so po koncu hladne vojne lahko prevzele le ZDA, saj so iz ideološkega boja izšle kot edina sila z zadostno močjo in zadostnim interesom za vzpostavitev novega svetovnega reda, oblikovanega na idealih svobode in enakosti. Utemeljevanje poseganja in določanja pomena držav večine sveta je danes utemeljeno v ideologiji človekovih pravic, avtorizacija za definiranje le-teh pa je postala poglobitva ameriško orožje za ideološke boje današnjega dne. V svoji razpravi o

človekovih pravicah v času "imperija" (Douzinas 2007) avtor izpostavlja kot določujočo funkcijo človekovih pravic njihov širok razpon ter posledično neskončno število možnosti, na katere se lahko definirajo. Avtor opredeljuje moč človekovih pravic v njihovi možnosti oblikovanja posameznika ter jih opredeljuje kot orodje in strategijo za definiranje pomena človeštva. Avtor opozarja, da univerzalnosti človekovih pravic in njihove praktične aplikacije ne gre zamenjevati. Poglavitna vloga človekovih pravic po njegovem mnenju ni utemeljena v univerzalnosti njihovega koncepta, temveč v politični aplikaciji le-teh v specifičnih političnih kontekstih. Pomen univerzalnosti človekovih pravic pove le malo v kontekstu politične realnosti, ki preveva večino sveta. Navkljub njihovem vzpostavljenemu pomenu ter (skoraj) univerzalni sprejetosti dokumentov, ki jih opredeljujejo, je njihova aplikacija določena s političnimi boji določenega zgodovinskega trenutka.

Konflikt v Darfurju nakazuje, kakšen razpon ima pomen človekovih pravic pri oblikovanju političnih bojev, ter potrjuje, da je simbolična zavezanost k varstvu pomemben način zagotavljanja legitimnosti mednarodnih akterjev – moraliziranje politike pa (lahko) alibi za dejansko politično delovanje. Projekt humanitarnih intervencij je po napadu na Irak utrpel veliko škodo – vzpostavilo se je vprašanje, ali je mu je še mogoče povrniti legitimnost in ohraniti idejo, ki je pomenila radikalen premik pri varstvu človekovih pravic z odmikom od suverenosti držav k suverenosti posameznikov. Bellamy (2005) izpostavlja kot določujočo za nadaljnji obstoj tega projekta ponovno vzpostavitev legitimnosti za opredeljevanje intervencije. Priložnost za ponovno vzpostavitev pomena legitimnosti ZDA kot nosilca tega projekta je prinesel konflikt v Darfurju. Po začetku pojavljanja opredelitve genocida v mednarodni skupnosti so bile ZDA edini vladni akter, ki je opredelil konflikt v Darfurju kot genocid. V kontekstu vedno večjih zahtev mednarodne javnosti po delovanju mednarodne skupnosti so se ZDA vzpostavile kot tisti akter, ki mu je bila pripoznana moralna drža v odnosu do konflikta. Argument pomena moralne drža za oblikovanje političnega konsenza v družbi izpostavlja Prunier (2005: 138–40) kot določujočega za motivacijo ZDA za to opredelitev.⁴¹ Odprtost pomena človekovih pravic in možnosti političnega manevriranja, ki ga omogočajo, je v odnosu do vzpostavitve političnega odgovora na krizo vnesla veliko semantičnih bitk, ki so nadomestile konkretne politične odgovore in prekrile politično

---

⁴¹ De Waal (2005) izpostavlja kot poglaviti razlog ZDA za opredelitev konflikta vzpostavljanje osrednjega položaja pri definiciji dogodka. Opredelitev nakazuje pomen ohranjanja središčne pozicije in nakazuje, da smo vpleteni, ne pa da se stvari odvijajo ne glede na to, kaj storimo.

realnost tako konflikta v Iraku⁴² kot v Sudanu. V nadaljevanju bomo pogledali, na kakšen način je bila zmožnost penetriranja v sudanske zadeve utemeljena ter na kakšnih predpostavkah se je legitimirala.

4.1 VLOGA ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE PRI OBLIKOVANJU DANAŠNJEGA SUDANA

Teorija modernizacije je v obdobju po drugi svetovni vojni utemeljila prostorsko in časovno identiteto zahodnim državam skozi oblikovanje razlik z ne-zahodnim "drugim". V tem času so se izoblikovale identitete, ki so še danes podlaga za utemeljevanje pozicije Zahoda kot določevalca pomenov o politični realnosti večine sveta. Utemeljevanje razlik je gradilo na vzpostavitvi časovnega preloma, ki je postavljalo moderne družbe (države v evropsko-ameriškem prostoru) v "zdaj", ter tradicionalne države (države tretjega sveta) v preteklost. Družbe tretjega sveta so bile locirane v drugem času, njihova vloga v sedanjosti pa izbrisana. Drugi način ločevanja je predstavljal prelom v prostoru, kar je pomenilo, da je bila vzpostavljena geopolitična razlika med modernimi državami Zahoda ter tradicionalnimi družbami Afrike, Azije in Latinske Amerike (Slater 2004: 61). V kontekstu zadrževanja komunizma so ZDA hegemonsko pozicijo oblikovale na podlagi povezovanja moralnega in intelektualnega vodstva povezanega z možnostjo uporabe sile v primerih, ko je to potrebno. Hegemonski projekt je bil prepleten z negativnimi esencijami ne-zahodnega sveta, ki so omogočile utemeljevanje tega projekta. Medtem ko se je ta strategija v največji meri oblikovala v obdobju petdesetih in šestdesetih let v kontekstu odnosa do Latinske Amerike, je Afriko ta strategija dosegla v sredini sedemdesetih let, ko so se vzpostavili konfliktni interesi med Sovjetsko zvezo in ZDA za prevlado političnega vpliva na tem kontinentu. Identiteta tretjega sveta je bila v tem obdobju oblikovana v zahodnih parametrih, ki so opredeljevali tretji svet kot "ranljiv, polariziran, neučinkovit del sveta, ki ga je bilo treba zaščititi pred samim sabo in komunistično grožnjo" (Slater 2004: 69–75).⁴³

---

⁴² Mamdani (2007) v kritiki ameriške zunanje politike in opredelitvi konflikta v Darfurju kot genocida izpostavlja spodletelo intervencijo v Iraku. Oznako izpostavlja kot dejavnik preusmeritve pozornosti od vedno vidnejših znakov neuspešne intervencije.

⁴³ Projekt ameriške administracije v obliki Nacionalne ustanove za demokracijo (*National Endowment for Democracy* - NED) predstavlja institucionalni izraz oblikovanja reprezentacij, katerih namen je oblikovanje identitet držav

V kontekstu zadrževanja komunizma so ZDA posegle v sudansko realnost v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. V času vladanja sudanskega predsednika Nimerija (1969–1985) so ZDA kljub politični represiji južnega Sudana in aktivnega zanemarjanja Darfurja (Prunier 2005) vložile 1,5 milijarde dolarjev v režim, ki je predstavljal obljubo boja proti Gadafiju (Meredith 2006: 358). Kalkulacije v kontekstu hladne vojne so vodile v aktivno podpiranje zatiralskih režimov v Afriki nasploh, na kar opozarjajo tudi Shiras (1996: 98) ter Gordon in Wolpe (1998: 54). Avtorji današnjo politično nestabilnost afriških režimov delno pripisujejo aktivni podpori avtoritarnih režimov. Gordon in Wolpe (1998: 54) izpostavljata zgovorne številke. Države Liberija, Kongo (takratni Zaire), Sudan in Somalija so bile v obdobju hladne vojne prejemnice osemdesetih odstotkov ameriške pomoči, namenjene podsaharski Afriki. Shiras (1996: 98) identificira razdelitev pomoči na podlagi geostrateških odnosov kot enega pglavitnih vzrokov za politično nestabilnost teh držav. Vzporedno z omejevanjem komunističnega vpliva so ameriške geostrateške intervencije vodili naftni interesi. Omejevanje naraščajoče vstaje v južnem Sudanu je postalo ameriški interes. V tem obdobju so bile naftne koncesije Chevrona pglavitni vir vstaje na jugu države. Medtem ko so ZDA predlagale "uvoz" tujih plačancev, je sudanski režim predlagal alternativen vir plačancev – etnično mobilizirano milico, namenjeno ropanju, ki je tako že v začetni fazi postala pglavitni vir sudanskega proti-upora (de Waal 2000: 9). Oblikovanje afriške politike, ki odgovarja interesom zahodnih sil, imenuje Chabal (1996: 46) "calibanov sindrom" – jezik, ki ga Zahod razume zaradi predstav, ki jih ima o Afriki, ter jezik, ki se ga Afričani naučijo govoriti, ker ustreza temu, kar Zahod želi ali mora slišati. Dogajanje v Sudanu je na začetku osemdesetih let dvajsetega stoletja zaznamovala huda lakota. Zanikanje lakote je pripeljalo do manka 39.000 ton hrane.⁴⁴ Po popolnem razmahu lakote so ZDA posredovale z

---

tretjega sveta kot potrebnih zahodnega poseganja. To infrastrukturo je ameriški predsednik Reagan opisal kot nujni prispevek k svetovni kampanji za demokracijo. Primer, ki najbolj izstopa v kontekstu delovanja te infrastrukture, je podpiranje kontrašev v Nikaragvi, čemur so sledili izolacija demokratično izvoljenega sandinističnega režima in izvolitev proameriško usmerjenega režima ter prestrukturiranje sandinistične infrastrukture v neoliberalni okvir. Kot izpostavlja Ospina (2007: 11), "lokalne organizacije hitro postanejo odvisne in začnejo pod praporom 'boja za demokracijo' delovati v korist sistema, katerega interesi se le redkokdaj skladajo s potrebami prebivalstva". Trenutno je NED vpleten v družbene, gospodarske in politične tokove v več kot 90 državah tretjega sveta, med njimi tudi v Sudanu (Ospina 2007; Slater 2004: 111–12).

⁴⁴   Novembra 1983 je Diaraige napisal t.i. "pismo lakote", ki ga je naslovil na sudansko vlado. Sudanski predsednik Nimeri je vsa opozorila zanikal in vztrajal, da lakote v Sudanu ni, saj je hotel ohraniti umetno ustvarjeno propagando o Sudanu kot prihodnji zibelki arabskega sveta (Prunier 2005: 51).

ekstenzivno humanitarno pomočjo, vendar je bilo to prepozno za ohranitev režima. Humanitarni vzgibi so bili razkriti po padcu režima sudanskega predsednika Nimerija aprila 1985. Medtem ko so leta 1984 ZDA prispevale osemdeset odstotkov pomoči, je ta od decembra 1984 do aprila 1985 upadla za dve tretjini, kar je vodilo v veliko lakoto leta 1985 (Prunier 2005: 55).

Po koncu hladne vojne je Sudan zaznamovala zadnja faza zadrževanja, ki se nanaša na sistematično ciljanje držav, identificiranih kot padlih držav (*rogue states*). Sudan je v to kategorijo padel zaradi gostovanja terorističnih skupin – afganistanskih mudžahedinov, ki jih je izurila CIA (*Central Intelligence Agency* – Centralna obveščevalna agencija) (de Waal 2000: 9). Oblikovanje vsiljive politike je označilo moč poseganja v notranje zadeve držav na podlagi nacionalnega interesa (Slater 2004: 137). Neomejena moč poseganja ZDA se je pokazala v odgovoru na napade ameriških ambasad v Keniji in Tanzaniji. Napad na zasebno farmacevtsko podjetje El Shifa de Waal (2000: 90–1) primerja s kolonialnimi kazenskimi ekspedicijami devetnajstega stoletja. Pri tem izpostavlja štiri negativne posledice tega napada: a) neupoštevanje mednarodnega prava, b) v nasprotju s simbolično pomočjo, ki so jo ZDA (neuspešno) nudile sudanskim opozicijskim silam, c) škodovanje sudanskim opozicijskim silam in d) sudanski vladi so bile dane možnosti za propagandni protiudarec. Avtor opredeljuje ta napad kot znak nekonsistentne in nezainteresirane politike zahodnih sil v odnosu do afriškega kontinenta.

Odnos ameriške administracije do Sudana se je paradoksalno obrnil v prid izboljševanja odnosov na podlagi sodelovanja na področju terorizma, ko je Sudan postal "spokorjeni grešnik".⁴⁵ Posledica je bilo pospešeno sodelovanje pri pogajanjih med severom in jugom.⁴⁶ Med letoma 2000 in 2003 se bili sklenjeni trije sporazumi: Protokol iz Machakosa (junij 2002), Sporazum o prenehanju sovražnosti (oktober 2002) in Memorandum o razumevanju

---

⁴⁵ "Odgovor ZDA do Darfurja je pogojen z lastnimi nacionalnimi interesi in ponovnim zblizevanjem med Washingtonom in Kartumom, ki se je ponovno vzpostavilo kmalu po 11. septembru 2001. ZDA so prekinile izolacijo Sudana, ki se je začela v začetku devetdesetih let 20. stoletja zaradi gostiteljstva Al Kaide. Danes Washington ponovno izmenjuje varnostne podatke." (Tesfaye 2006)

⁴⁶ Identifikacijo Sudana kot vrednega političnega posredovanja imenuje Mamdani (v Gowans 2007) politika poimenovanja. Avtor poudarja pomanjkanje interesa za druge konflikte na kontinentu in kot pglavitni dejavnik izpostavlja ameriške interese. Kot konflikte tega tipa našteva Somalijo, Etiopijo in Kongo.

(november 2002). Do leta 2004 (z začetkom leta 1999) je konflikt v Darfurju terjal 80.000 žrtev pobojev, več kot 100.000 beguncev v Čadu in milijon razseljenih oseb (Prunier 2005).

4.2 OPUSTITEV KOT SREDSTVO NADZORA

Ohranjanje toka kontinuitete zahodne zgodovine je nujno za ohranjanje pozitivne samopodobe in ohranjanje mita "zahodne usode". Prekinitev tega toka je potrebna za vzpostavitev diskontinuitete, katere naloga je pretresti pomene pozitivne samopodobe, na katerih ta mit temelji (Biccum 2002: 45). Kot opozarja Slater (2004), je diskurz, ki oblikuje ideje o načinih napredka določene družbe, daleč od tega, da bi bil nedolžen in nevtralen, temveč je del konceptualne arhitekture, ki razširja imperialistično logiko. Dekonstrukcija pomenov je po avtorjevem mnenju nujna za politiko oblikovanja proti-spomina (*counter-memory*), ki omogoča evalvacijo vzpostavljenih idej v luči njihov učinkov. Idealizirano verzijo Zahoda vzpostavlja avtor kot nujen pogoj legitimacije ideje razvoja, ki je razdelila identitete zahodnih in ne-zahodnih držav ter legitimizirala politične, gospodarske in kulturne posege v države, ki so od tega ideala odstopale. Avtor kot poglobitve zamolčane dele zgodovine, ki so oblikovali zunanjo politiko držav prvega sveta do držav tretjega sveta, izpostavlja: a) v kontekstu ZDA: nasilni ozemeljski ekspanzionizem devetnajstega stoletja (vojna z Mehiko v štiridesetih letih devetnajstega stoletja), rasni dejavnik pri oblikovanju in izvajanju zunanje politike v odnosu do manj močnih družb Amerik in drugod, učinek in pomen vojaških intervencij z ustvarjanjem semi-protektoratov, politično netoleranco "mccarthyizma" ter b) v kontekstu zahodne Evrope: zgodovino trgovine s sužnji, izbruh fašističnega gibanja in kolonialno nasilje po drugi svetovni vojni, ki so ga izvajale Velika Britanija, Francija ter Portugalska. Kot posledico opuščanja destabilizirajočih dejavnikov in potlačenih delov temne zgodovine (nasilje, korupcija in nestabilnost) vidi avtor v eksternalizaciji in projekciji teh značilnosti na ne-zahodnega "drugega", kar je pomagalo "spodbuditi željo po penetriranju, nadzorovanju in kontroli 'drugega', hkrati pa utemeljevalo razdeljeno, narcistično identiteto Zahoda" (Slater 2004: 84).

Arbitrnost določanja pomena demokracije in širjenja človekovih pravic se kaže tudi v unilateralnem delovanju ZDA do mednarodnih sporazumov, ki urejajo področje človekovih pravic. Tako ZDA, kot opozarja Henkin (2006: 19), še vedno niso ratificirale Pakta o

ekonomskih in socialnih ter kulturnih pravicah, Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, Konvencije o otrokovih pravicah in Rimskega statuta mednarodnega kazenskega sodišča.⁴⁷ Douzinas (2007: 140) pri obravnavi narave ameriškega delovanja izpostavlja pomen pozitivne samoreprezentacije, ki navkljub kolonialni preteklosti ZDA omogoča legitimacijo delovanj. Spreminjanje legitimizacije delovanja vidi Slater (2004: 98) v vedno hitrejšem spreminjanju sveta in v dojeti potrebi po odgovornosti za nastali položaj. Vse obravnavano obdobje so ZDA ohranile hegemonsko pozicijo skozi vodstvo ter oblikovanje in širjenje idej, s tem pa so ustvarjale režim resnice.

Diskurz legitimacij posegov omogoča vzdrževanje kolektivnih identitet, ki predstavljajo podlago političnim projektom.⁴⁸ Oblikovanje zahodne identitete lahko opredelimo kot mit (Laclau v Phillips in Jørgensen 2002: 39), ki omogoča strukturiranost totalitete in nam omogoča, da opredeljujemo svoja dejanja kot smiselna. Mit je tako po eni strani "popačena reprezentacija realnosti, po drugi strani pa je ta popačenost neizbežna in konstitutivna, ker našim dejanjem omejuje obzorja" (Phillips in Jørgensen 2002: 40). Naturalizacija pomenov v mitu predstavlja podlago političnim delovanjem in jim omogoča legitimacijo. Ostanke zgodovinsko vzpostavljene razlike med kolektivnimi identitetami Zahoda ter ne-Zahoda vidi Douzinas (2007: 83) v današnjem gibanju za človekove pravice: "Utemeljitev najdemo v širjenju razuma in krščanstva, ki sta dala zahodnim imperijem njihov občutek superiornosti in univerzalnega pomena. Potreba je še vedno tu; ideje so bile redefinirane, ampak vera v univerzalnost našega svetovnega nazora ostaja enako močna kot v času kolonializma." Avtor (2007: 74) v kontekstu novega gibanja humanitarnosti, ki oblikuje podobo zahodnega rešitelja, podobno kot Slater izpostavlja zanemarjanje zgodovine in učinke le-tega za možnost identifikacije s trpečim "drugim":

Evropske kampanje iztrebljanja, suženjstva, kolonialnega podrejanja, kapitalističnega izkoriščanja in imperialne dominacije so pozabljene ali povečevane, kot kaže nedavno revizionistično povečevanje britanskega imperija. Ta grozodejstva so, kar psihoanaliza imenuje

---

⁴⁷ Pri obravnavi vloge ZDA v obdobju po 11. septembru 2001 Lundestad (2004: 116–20) izpostavlja premik med prejšnjo administracijo ameriškega predsednika Clintona, ki je bila utemeljena v multilateralnosti, ter sedanjo administracijo, ki je zavrnila številne mednarodne sporazume, povezane z omejevanjem orožja za množično uničevanje, že omenjeni Statut mednarodnega kazenskega sodišča in protokol o klimatskih spremembah.

⁴⁸ Slater (2004: 180) vzdrževanje ameriške imperialne moči vidi v prepletu želje, volje in zmogljivosti za delovanje utemeljene, v legitimirajočih režimih reprezentacije.

realno ali travmatično jedro Zahoda, vzrok in učinek ekonomskega vpliva in osebnega zadovoljstva. Groze, ki jih je Zahod povzročil 'drugemu' so konvencionalno pozabljene in premeščene. Grozna dejanja lahko povzroči le hudoben, nečloveški 'drugi'.

Redefinicija zgodovine in izpustitev neprijetnih delov ne nudita le pozitivne samoidentitete, temveč posredno učinkujeta na oddaljevanje trpljenja in onemogočata premislek o političnem projektu, ki realizira vedno večje razlike med zahodnimi državami ter svojim "drugim". Humanitarnost omogoča le lajšanje trpljenja, ne naslovi pa političnih izvorov ter njihovih realnih učinkov za trpljenje večine sveta.

5. ORGANIZACIJA ZDRUŽENIH NARODOV KOT LEGITIMIRAJOČA STRUKTURA

Po izkušnji druge svetovne vojne je mednarodna skupnost opredelila novi svetovni red v medvladni instituciji OZN. Druga svetovna vojna je pripeljala mednarodno skupnost do premisleka o odklonu od suverenosti z namenom zagotavljanja mednarodnega miru in varnosti, kar je postala poglavitna vloga novo nastajajoče organizacije. Drugi pomemben dejavnik, ki je oblikoval pomen OZN, je bilo sprejetje Ustanovne listine Organizacije združenih narodov in pozneje Splošne deklaracije o človekovih pravicah. Ideja kolektivne varnosti kot primarnega cilja OZN je temeljila na uresničitvi sistema mednarodnih odnosov, ki bi lahko zagotovil varnost vsem državam preko združevanja njihovih sil zoper možnega in vnaprej neznanega napadalca (Benko 2000: 261). Želja po zagotovitvi miru in oblikovanje institucionalnega okvira, ki je takšno delovanje (vsaj v teoriji) omogočalo, sta vzbudila novo upanje za oblikovanje mednarodne skupnosti, ki bo temeljila na miru in solidarnosti.

Drugi dejavnik, ki je oblikoval nastanek modernega institucionalnega okvira mednarodne skupnosti, je bila kodifikacija mednarodnih dokumentov, ki so opredeljevali človekove pravice. Prvi mednarodni dokument, ki omenja termin "človekove pravice", je Ustanovna listina OZN. Kot ena od poglavitnih vlog OZN sta v tem dokumentu opredeljena promocija ter varstvo človekovih pravic, ne glede na raso, spol, jezik ali vero (Henkin 2006: 9). Po izkušnji druge svetovne vojne je na mestu suverenosti držav in dobrobiti ljudi nastal manko, ki ga je morala zapolniti nova ideologija. Douzinas (2007: 28) v genealoški analizi vloge človekovih pravic izpostavlja kot odločujoči dejavnik za instrumentalizacijo človekovih pravic manko v središču svetovnega reda, ki so ga zapolnile človekove pravice. Le-te so omogočile visoko moralno držo novega svetovnega reda in pripeljale OZN do primarnega institucionalnega izraza. Avtor opozarja, da instrumentalizacija človekovih pravic ni nastala na podlagi naravnega razvoja človeštva in vedno večje stopnje osveščenosti človeštva, temveč kot nujen odgovor na praznino utemeljevanja meddržavnih odnosov, kjer je izkušnja druge svetovne vojne zaradi grozodejstev pustila moralno praznino. Izkušnja holokavsta je

mednarodno skupnost združila v razmišljanju o načinih preprečevanja takšnih dogodkov v prihodnosti in dala novi zagon ideji kozmopolitizma.⁴⁹

Pomen sprejetja Splošne listine o človekovih pravicah Henkin (2006: 11) opredeljuje v naslednjih točkah: a) pretvorba iz filozofske ideje v prevladujočo politično ideologijo; b) kodifikacija nedoločljivega polja termina človekovih pravic ter c) univerzalizacija in internacionalizacija človekovih pravic. Kljub univerzalnemu pomenu, ki naj bi ga ta dokument oblikoval, je ideja univerzalnih pravic pridobila pravi zagon šele po koncu hladne vojne in se vzpostavila kot nova ideologija današnjega političnega reda. V besedah Douzinas (2007: 177) so "človekove pravice /.../ postale gonilna sila mednarodnih odnosov, način izvajanja politike na podlagi etičnih norm". Kot edini institucionalni okvir, ki vključuje (skoraj) vse države sveta, OZN predstavlja najpomembnejši približek idealu kozmopolitske demokracije, ki ga opredeljuje Dicksonova (1997: 146) kot sistem svetovne vlade, ki je demokratična tako na individualni ravni kakor tudi na državni. Resničnost politike je postavila pod vprašaj vzpostavljen ideal in se danes skozi retoriko te mednarodne organizacije umetno vzdržuje v prostoru. Vendar oblikovanje te skupnosti še vedno nudi možnosti, ki omogočajo konceptualizacijo mišljenja kozmopolitizma. Nastanek OZN naj bi tako vplival na vzpostavitev demokratične javnosti, saj kot navaja Calhoun (2002: 276), globalna in regionalna povezovanja spreminjajo idejo ekskluzivne državne skupnosti in umeščajo posameznika v širši okvir delovanja. Vendar se pri premisleku o kozmopolitski identiteti ne gre ustaviti pri okvirih delovanja.

Kratek pregled delovanja globalne civilne družbe bo okvirilo vlogo in meje kozmopolitske identitete pri oblikovanju pomenov o političnih projektih svetovnega reda po koncu hladne vojne.

---

⁴⁹ Kozmopolitsko svetovno družbo razumemo kot globalno skupnost, v kateri je transnacionalna družbena vez utemeljena v univerzalnem razumevanju konceptov miru, pravičnosti, enakosti in kjer so ti pogoji razumljeni kot pogoj za človeški obstoj (McGrew 1994: 77).

5.1 MEJE KOZMOPOLITSKE IDENTITETE

Učinki razvoja "svetovne civilne družbe" (Benko 2000: 215) so bili na primeru Darfurja razvidni na več ravneh. Eric Reeves⁵⁰ predstavlja globalno aktivistično avtoriteto v boju proti genocidu v Sudanu, vključile so se medijske osebnosti in organizirali globalni protesti. Demokratična javnost je poklicala na odgovornost suverene države ter postavila pod vprašaj demokratičnost in posledično legitimnost mednarodnih organizacij.

Izraz kozmopolitizma v obliki mednarodnih gibanj je danes utemeljen v razkoraku med vedno večjo povezanostjo globalne civilne družbe in večjo vidnostjo problemov v drugih delih sveta ter v pomanjkanju mehanizmov edinega mednarodnega telesa za odgovor nanje. Čeprav OZN predstavlja edini približek institucionalnemu izrazu kozmopolitizma, pa odmik od zastavljenih idealov pri oblikovanju te organizacije postavlja pod vprašaj obljubo ideala univerzalnosti človekovih pravic ter mednarodnega miru in varnosti.

Oblikovanje aspiracije kozmopolitskega ideala človekovih pravic po koncu hladne vojne in razmah komunikacijskih sredstev predstavljata novo poglavje pri oblikovanju kozmopolitske identitete. Douzinas (2007: 141–42) utemeljuje obstoj postmodernega kozmopolitizma v načrtu sodobnega liberalizma, ki "s/prejema potrebo po moralno vodenem globalnem in institucionalnem okviru, medtem ko kategorično zanika hegemonске zahteve po imperialni moči". Globalni protesti proti ameriškemu napadu na Irak izkazujejo tendenco globalne civilne družbe, ki povezuje zaupanje v OZN kot legitimirajočo strukturo mednarodne skupnosti in upor proti unilateralnemu posegu ZDA. Procesi, ki nakazujejo novo obliko družbene solidarnosti na podlagi kozmopolitske identitete, niso nov pojav, so pa omogočeni radikalno drugačni pogoji, utemeljeni v novih sredstvih komuniciranja in v globalni identifikaciji s pomenom človekovih pravic. Postmoderni kozmopolitizem ne zavrača ideje

---

⁵⁰ Eric Reeves je profesor angleščine in literature na Smith Collegeu v Northamptonu, Massachusetts. Spletna stran, namenjena analizam in zbiranju prispevkov, povezanih s konfliktom v Sudanu je dosegljiva na www.sudanreeves.org (18. avgust 2007).

države, ki bi jo nadomestila svetovna vlada, temveč vzpostavlja potrebo po krepitevi vloge globalne civilne družbe (Douzinas 2007: 142–3), kar ga oddaljuje od ideje kozmopolitstva, vzpostavljenega v času moderne.

Izraz teh zahtev in organizacije civilne družbe "od spodaj" je pojav, ki ga Benko (2000: 215) opisuje kot vstopanje posameznikov v mednarodno dogajanje, ki je na distanci do državnega aparata in ima tendenco k povezovanju na transnacionalni ravni. Mednarodne nevladne organizacije danes posebej vedno močnejše globalno povezovanje. Primer Darfurja kaže, da imajo veliko vlogo pri opozarjanju mednarodne javnosti na konflikte, saj so prva opozorila o dogajanju v tej regiji prišla iz Amnesty International in Mednarodne krizne skupine (Prunier 2005: 126). V oblikovanju javne sfere, ki deluje neodvisno od držav in je sposobna vzbuditi zanimanje širše mednarodne skupnosti, je mogoče zaslediti vlogo teh procesov pri oblikovanju kulture. Calhoun (2002: 287–90) le-to izpostavlja kot zanemarjeno v procesih teoretiziranja javne sfere – kulturo, ki skozi družbeno imaginacijo in oblikovanje družbenih odnosov vzpostavlja novo obliko družbene solidarnosti. Slednja dobi izraz v institucionalnih oblikah, kjer se člani družbe združijo. Kljub temu pa ostaja odprto vprašanje, kakšne oblike družbene solidarnosti današnji procesi združevanja omogočajo in na čem temeljijo. Oblikovanje *ad hoc* družbenih skupin, ki so sooblikovale pomene konflikta v Darfurju, je spremljala ideja skupnega človeštva, kar Calhoun (2002: 290) pripisuje predvsem vedno večjemu pomenu diskurza človekovih pravic.

Opaznejšo vlogo pri oblikovanju pomena konflikta v Darfurju so oblikovale tudi javne osebnosti, ki niso prihajale (le) iz sveta politike. Že prej omenjeni Eric Reeves je z nenehnim opozarjanjem predstavljal vidnejšo avtoriteto pri definiranju dogajanja v Darfurju ter z informiranjem o dogajanju omogočal politično osveščenost. Oblikovanje globalnih protestov pa je zaznamoval tudi t.i. zvezdniški aktivizem (*celebrity activism*),⁵¹ ki je omogočil prepoznavnost in (posredno) identifikacijo s konfliktom. Chouliarakijeva (2006) v analizi moči medijskega posredovanja opozarja na takšen tip vpletenosti in hkrati spodbuja tovrsten način posredovanja pomenov. Kot trdi avtorica, je za oblikovanje kozmopolitske identitete ta vključenost nujno potrebna:

---

⁵¹ Projekt Rock za Darfur (*Rock for Darfur*), ki ga povezuje spletni portal MySpace.com v sodelovanju z Oxfamom, vključuje npr. sodelovanje hollywoodskih igralcev, kot so George Clooney, Samuel L. Jackson, Benicio del Toro. Dostopno na <http://www.myspace.com/rockfordarfur> (05. oktober 2007).

Vsi ti (MNVO, OZN, javne politične osebnosti in javne medijske osebnosti) posedujejo znanje, avtoriteto in nenazadnje zvezdniško avro, potrebno za prenos etičnega pomena preprečevanja trpljenja do širše publike. Kadar je takšna oblika politične solidarnosti odsotna, je mogoče, da mednarodno oddajanje še naprej operira skozi logiko vzpostavljenih meja, kar ponovno vrača deteritorializiran tok novic in njihovo ponovno teritorializacijo v lokalni kontekst gledanja ter vzpostavlja dve strani neenakega razmerja med 'nami' in 'drugim'. Chouliaraki (2006: 196)

Za oblikovanje kozmopolitske identitete opazovalca trpljenja mora biti reprezentacija utemeljena v premeščanju kulturnih ovir, ki jih predstavljajo geografske meje, saj je le na ta način mogoče oblikovati globalno skupnost, ki ne bo temeljila na geografski pripadnosti. Utemeljitev kozmopolitske identitete in vključevanje medijskih osebnosti po mnenju avtorice predstavljata korak v to smer. Kritika odločitve Stevena Spielberga, da bo režiral Olimpijske igre 2008 na Kitajskem, predstavlja pričakovanja, ki jih ima širša globalna skupnost do javnih medijskih oseb pri oblikovanju politične realnosti. Aktivisti so zahtevali njegov odstop s tega položaja in kot poglavitni argument izpostavili sodelovanja s "sostorilci pri genocidu" na podlagi gospodarskih vezi Kitajske s Sudanom in posrednega sodelovanja v politiki režima v Kartumu (Kahn 2007).

Povezovanje širokih množic na podlagi nasprotovanja političnim projektom ni pojav, ki bi predstavljal nov način družbene solidarnosti. Nov je način povezovanja in avtoritete, ki predstavlja točke identifikacije. Vloga politike pri zagotavljanju lastnih obljub je v 21. stoletju v krizi, kar se manifestira skozi nove točke identifikacije družbe pri poskusih utrjevanja globalne moralne vezi v obliki univerzalnosti človekovih pravic, ki je bila institucionalizirana po drugi svetovni vojni. V poglavju o legitimirajoči vlogi OZN smo predstavili način, na katerega lahko razumemo to institucijo v razmerju do politične kozmopolitske identitete. Kot nakazuje to poglavje, obstaja pomanjkanje identifikacije s tem političnim projektom, ki se posledično izraža v organizaciji političnih protestov, oblikovanju novih načinov povezovanja mednarodne javnosti in oblikovanju novih nosilcev kozmopolitske identitete.⁵²

---

⁵² Prespraševanje OZN kot ideala kozmopolitske demokracije je utemeljeno v njenem ne-demokracijskem oblikovanju, kar Calhoun (2002: 276–77) definira kot osnovni pogoj za vzpostavitev kozmopolitskega ideala. Trdi, da je treba za vzpostavitev tega ideala oblikovati sistem svetovne vlade, ki je demokratična tako na individualni, kakor tudi na državni ravni. Pomanjkanje demokratičnosti te organizacije postavlja pod vprašaj možnost oblikovanja kozmopolitske identitete. Tako vidi Held (1998) poglavitno oviro kozmopolitske identitete v njenem institucionalnem okviru, ter trdi, da bi organizacija sicer lahko predstavljala vir kozmopolitske identitete, vendar le pod pogojem reforme. Kot poglavitno

Kljub vedno širšemu polju institucionalnih izrazov kozmopolitske identitete v obliki mednarodnih dokumentov, ki nosijo obljubo izpolnitve ideala univerzalnosti človekov pravic, je po koncu hladne vojne ta ideal v radikalnem odmiku od politične realnosti. Če povzamemo v Rieffovih (2004: 67) besedah: "Vse te razvojne poteze ne sovpadajo z novim obdobjem, ko naj bi bil vpeljan Kantov trajni mir, temveč z odvrtnim potekom 20. stoletja. V nobenem stoletju ni bilo boljših norm in slabše resničnosti." Utemeljevanje politične kozmopolitske identitete postaja tudi v relativno mirnem evropsko-ameriškem prostoru težavno. Kot smo videli v prejšnjih poglavjih, se je pojavila potreba po oblikovanju novega utemeljitelja nosilca političnega projekta zahodne ideje miru. Opredelitev Chouliarakijeve (2006) o pomenu širjenja ideala svetovne skupnosti skozi medije je utemeljena do točke o potrebi po oblikovanju reprezentacij, ki bodo odstranile ovire pri identificiranju na podlagi skupin zahodnih in ne-zahodnih subjektov. Vendar, kot opozarja Douzinas (2007: 66–68), je takšen izraz kozmopolitske identitete vprašljiv, če ne celo škodljiv.⁵³ To nevarnost vidi avtor predvsem v pasiviziranih oblikah političnih protestov, ki spreminjajo subjekte iz državljanov v zasebne osebe preko načinov reprezentacije boja za človekove pravice. Diskurz post-modernega kozmopolitizma pasivizira politični boj na pomilovanje. Političnost, ki jo ti projekti promovirajo, po avtorjevih besedah ni utemeljena v prostoru družbenega, ki bi na novo vzpostavljal meje misljivega v odnosu do pomena človekovih pravic, temveč je utemeljena v prostoru, ujetem v širše mreže pomenov, ki depolitizirajo zahodne subjekte. Ta boj za človekove pravice je danes utemeljen v izrazih potrošniške kulture, kar izražajo nosilci tega projekta (medijske osebnosti, rock zvezde, igralci) ter načinov izražanja (prirejanje koncertov, maratonskih tekov). Nova oblika izražanja kozmopolitske identitete v obliki prirejanja koncertov, podpisovanja peticij in filantropističnih prispevkov nudi le malo prostora za identifikacijo s trpljenjem ne-zahodnega subjekta. Kot opozarja Douzinas (2007: 75), takšna oblika naslavljanja trpljenja prej povečuje razdaljo med zahodnim in ne-zahodnim subjektom, saj ni utemeljena v razumevanju in političnosti, temveč na občutku pomilovanja.⁵⁴

---

institucionalno oviro vidi v okviru VS OZN pravico veta petih velesil, ki onemogoča dejansko enakopravnost držav. Nadaljnja dva vzroka, ki ju navaja, sta nejasno opredeljena možnost samoobrambe in odvisnost od prispevkov držav članic.

⁵³ Tudi Held (1998) v razpravi o možnostih kozmopolitske demokracije opozarja, da ne smemo trenda povezovalj na ravni civilne družbe jemati ločeno od širše ureditve mednarodne skupnosti. Poudarja, da se je pri analizi demokratičnih osnovnih organizacij družbe (*grassroot democracy*) treba vprašati, kakšen tip demokracije predstavljajo in, kakšna je njihova notranja organizacija.

⁵⁴ Za prispevek o ideji neo-kolonializma na primeru trenda zvezdniških posvojitvev otrok iz deprivilegiranih delov sveta glej Elkus (2006).

Avtor opozarja, da dogodki, ki oblikujejo naš odnos, niso utemeljeni v ideji kozmopolitstva, ki privzema ideal o enotnosti človeštva in vidi kršitev človekovih pravic kot ultimativni zločin, temveč v čustvu pomilovanja, ki vzpostavlja dva pola človeštva, in sicer trpečega in netrpečega – žrtev in rešitelja, kar vzbuja narcistična čustva o trpečem "drugem", ki opazovalca ne morejo usmeriti preko gole skrbi za sebi podobnim.

6. ZAKLJUČEK

Skozi nalogo smo poskušali najti zahodni subjekt v diskurzu afriškega konflikta. Kje se nahaja, in kakšne so njegove možnosti delovanja v revoluciji moralne skrbi.

Oblikovanja pomenov določenega zgodovinskega trenutka ne gre razumeti brez širših praks reprezentacije, preko katerih se ti pomeni utrujejo. Pomeni, ki nam jih posreduje kultura, so vezani na vse njene izraze in skupaj tvorijo pomensko obzorje določenega zgodovinskega trenutka. Izpostavitvev pomenov, ki nam jih posredujejo te prakse, je nujna za razgradnjo dediščine, na kateri temeljijo. Današnji izrazi praks, v katere je ujet zahodni subjekt, nakazujejo, da je le malo možnosti za razmislek o odnosih, na katerih sloni zahodna hegemonija. Zajetje boja za človekove pravice v kulturo potrošništva, oblikovanje medijskih reprezentacij po principu lova za senzacijami in vera v humanitarnost današnjih političnih projektov tako nakazujejo le malo možnosti za radikalen razmislek o utemeljitvenih trenutkih današnjih odnosov moči.

Oblikovanje pomenov kolektivnih identitet Zahoda in ne-Zahoda prikazuje, na kakšen način so se vzpostavili današnji odnosi oblasti. Utemeljevanje moralne pozicije, oblikovanje kolonialnih in imperialnih imaginacij ter vzpostavitve sistema razlikovanja po načelu preloma v času in prostoru nakazujejo željo Zahoda po oblikovanju svojega "drugega". Vsako oblikovanje hkrati pomeni tudi podrejanje, saj zanika bistvo "drugega" ter ga umešča v pozicijo, kjer je njegov pomen odvisen od načinov reprezentacije in pomenov, ki mu jih podeli pozicija moči. Kot izpostavlja Said (1996: 338), nosijo reprezentacije vedno pečat določevalca pomena, ilustrirajo koncepcijo o tem, kaj bi morale biti, oskrbujejo dominantni diskurz s tem, kar je v tistem trenutku najpomembnejše, ter ustrezajo kulturnim, profesionalnim, nacionalnim, političnim in ekonomskim zahtevam obdobja. Možnosti oblikovanja vpliva so danes zaradi (zahodnih) globalizacijskih tokov zelo enosmerne in opozicijsko branje pomenov v večini primerov nevtralizirano – v tem procesu je Zahod danes povsod. Današnje pomanjkanje proti-representacij omogoča ohranjanje ne-Zahoda kot prostora brez identitete, ujetega v nazadnjaštvo, nasilju in pomanjkanju ter pripravljenega, da ga Zahod preoblikuje.

Zgodovinski okvir posredovanj ZDA v Sudanu je služil kot prikaz možnosti legitimacij, ki jih ponujajo zahodni diskurzi razvoja, demokracije in suverenosti. Izpostavitve teh delov zgodovine ponuja razmislek o pomenu definicije konflikta kot genocida s strani ZDA. V obdobju po intervenciji v Iraku postavlja današnja determinacija konflikta kot genocida več vprašanj, kot pa nudi odgovorov. Dejanska intervencija v času konflikta ni nikoli predstavljala realne politične možnosti. Afriški konflikti so za zahodne sile preveč eksotični in oddaljeni, da bi si upale ponoviti intervencijo po dogodku v Somaliji. Konflikt v Darfurju in širše Sudanu pa nakazuje tudi praznost koncepta, ki ga človekove pravice predstavljajo v mednarodni politiki. Potem ko so ZDA definirale konflikt kot genocid in ga je OZN na drugi strani opredelil kot resno kršitev človekovih pravic, se zdi, da je politična definicija konflikta pomembnejša kot pa dejanske kršitve človekovih pravic. Ta opredelitev pa tudi postavlja vprašanja o pomenu Konvencije o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida. Medtem ko je ta konvencija v trenutku nastanka na novo osmislila suverenost posameznika, je njena vrednost danes utemeljena v politiki in postopkih. Douzinas (2007) v kritiki kodifikacije človekovih pravic izpostavlja praznjenje pomena le-teh skozi rudimentarne postopke mednarodne skupnosti, ki imajo le malo možnosti preseči princip suverenosti. Pogajanje o pomenu človekovih pravic in njihova instrumentalizacija oddaljujeta idejo naravnih pravic ter nas približujeta trenutku, ko popolno zaupanje v državo in mednarodne institucije predstavlja končni cilj koncepta nasploh.

Vprašanje moralne odgovornosti, ki je prevevalo mednarodno skupnost ob konfliktu v Sudanu, le težko razumemo brez pomena subjekta. Njegova vpetost v širše diskurze, ki ga obkrožajo zmanjšuje subjektivnost na oddaljeni trenutek. Individualna moralna odgovornost postane del širših pomenov, ki so vpleteni v prevladujoče diskurze. Vprašanje morale in odgovornosti je danes preneseno na državo in mednarodno skupnost, zaupanje posameznikov v ta princip ureditve pa se zdi neomejen. Klici po intervenciji so nakazali, da politične artikulacije nosijo moč nevtralizacije pomenov in da si lahko utrdijo pozicijo določevalca pomena. Moralna odgovornost posameznikov je zaobjeta v mehanizmih države in nevtralizirana na možnosti, ki jih le-ta ponuja za naslavljanje dogodkov, s katerimi je soočen posameznik. Naključnost artikulacije pomenov, zaobjeta v povezanosti med človekovimi pravicami, suverenostjo države in moralno odgovornostjo, je danes tako nevtralizirana, da se zdi vsak razmislek izven teh okvirjev vprašljiv ter nujno idealističen. Institucionalni izrazi, kot je OZN, ki okvirjajo te elemente so v preteklosti sicer nudili razmislek o pomenu

kozmpolitske identitete, vendar današnja politična realnost ne izkazuje nobenih dokazov o možnostih dosega le-tega.

Najvišji izraz skupne pripadnosti človeštvu in univerzalnosti človekovih pravic se danes manifestira v humanitarnosti. Zahodni subjekt, obkrožen s "pestro izbiro" možnosti, ki mu jih ponujajo današnji izrazi, lahko le-te svobodno izbira in tako sam določa, na kakšen način se bo obnašal do spektakla trpljenja. Rock koncert, prispevek Rdečemu križu, podpis peticije – vsi predstavljajo svobodno odločitev posameznika ter mu omogočajo, da iz varnosti lastnega doma ohrani čisto vest in prida svoj prispevek boljšemu svetu. Kot opozarjajo že omenjeni avtorji, ohranjanje politične pasivnosti tako žrtev kot rešiteljev pomeni ohranjanje političnosti v teh trenutkih na distanci. Potrjevanje norme humanitarnosti onemogoča razmislek o (ne)možnosti le-te za naslovitev kompleksnosti, ki je prisotna v polju družbenega. Ob pomanjkanju možnosti razmisleka izven tega okvira se zdi to spraševanje cinično in neproduktivno, predstavljene alternative pa edina izbira.

Filantropistične rešitve neenakosti v današnji družbi ne nudijo razmisleka o virih te neenakosti. Ekonomska odvisnost, politična marginalizacija in dediščina zahodnih posegov se v primerih, kot je Sudan, odstranijo z dnevnega reda vprašanj humanitarcev in protestnikov, ki zahtevajo intervencijo. Dejanske neenakosti, ki se reproducirajo skozi institucionalne izraze kot, sta Svetovna banka in Mednarodni denarni sklad, ostajajo del zahodne oblasti. Mit zahodne usode je ohranjen skozi izraze, v katere so ujete današnji protesti za človekove pravice. Zgodovina Zahoda in izključujoča moč, na kateri temelji, se naturalizira v filantropističnih izrazih potrošniške družbe, v katere je vpet naš zahodni subjekt.

Vprašanje pomena kulturne identitete za vzdrževanje političnih odnosov moči smo izpostavili kot tisti trenutek, ki utemeljuje in hkrati omejuje subjekt v odnosu do spektakla trpljenja drugega. Razmišljanje o vprašanju subjektivnosti in kolektivnih identitet Zahoda in ne-Zahoda se ponuja kot možnost za vzpostavitev polja pozabljenе zgodovine ter vsaj delno pretrese naturalizirane pomene. Utemeljenost subjekta v kolektivni identiteti Zahoda in virih reprezentacij, ki jo določajo še vedno črpa iz dediščine ločevanja moralnih skupnosti. Zahodni izrazi naslavljanja spektakla trpljenja naturalizirajo mite na katerih sloni zgodovinska dediščina Zahoda v odnosu do svojega "drugega". Vlogo "divjakov" so danes zamenjale pasivne žrtve katerih bistvo je reducirano na velike oči.

7. VIRI IN LITERATURA

- Ako, Edward O. in Blossom O. Fondo (2003): *Alterity and the imperial Agenda: Mary Kingsley's Travels in West Africa and Gerald Durrell's The Bafut Beagles*. Dostopno na <http://social.chass.ncsu.edu/jouvert/v7i2/ako.htm> (20. avgust 2007).
- Associated Press (2006): Celebrities, Activists rally for Darfur in D.C.: National Mall Protest meant to urge White House to act on crisis in Sudan. *Msnbc*. Dostopno na <http://www.msnbc.msn.com/id/12531663/> (10. september 2007).
- Baroud, Ramzy (2007): *Darfur; the Hourglass of Blood*. Dostopno na <http://www.zmag.org/content/showarticle.cfm?ItemID=12825> (13. junij 2007).
- Barthes, Roland (1972): *Mythologies*. New York: Hill and Wang.
- Baudrillard, Jean (1998): *The consumer society; Myths & Structures*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications Ltd.
- Bellamy, Alex J. (2005): Responsibility to Protect or Trojan Horse? The Crisis in Darfur and Humanitarian Intervention after Iraq. *Ethics & International Affairs* 19(2), 31–53.
- Benko, Vladimir (1997): *Zgodovina mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Benko, Vladimir (2000): *Sociologija mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče. _
- Biccum, April R. (2002): Interrupting the Discourse of Development: On a Collision Course with Postcolonial Theory. *Culture, Theory & Critique* 43(1), 33–50.
- Bloice, Carl (2007): *Somalia: The Other (Hidden) War for Oil*. Dostopno na <http://www.zmag.org/content/showarticle.cfm?ItemID=12768> (12. junij 2007).
- Bourdieu, Pierre (2001): *Na televiziji*. Ljubljana: Krtina.

- Calhoun, Craig (2002): Constitutional Patriotism an the Public Sphere: Interests, Identity, and Solidarity in the Integration of Europe. V Ciaran Cronin in Pablo De Greiff (ur.): *Global Justice and Transnational Politics*, 275–313. Cambridge (Mass.), London: Massachusetts Institute of Technology.
- Chabal, Patrick (1996): The African crisis: context and interpretation. V Richard Werbner in Terrence Ranger (ur.): *Postcolonial Identities in Africa*, 29–54. London: Books Ltd.
- Chouliaraki, Lilie (2002): 'The Contingency of Universality': Some Thoughts on Disourse and Realism. *Social Semiotics* 12(1), 83–114.
- Chouliaraki, Lilie (2006): *The Spectatorship of Suffering*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications Ltd.
- Chowdhury, Kanishka (1997): *Afrocentric Voices: Constructing Identities, (Dis)placing difference*. Dostopno na http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3709/is_199706/ai_n8767443 (24. avgust 2007).
- De Waal, Alex (2000): *Kdo se bojuje? Komu je mar? Vojna in humanitarna dejavnost v Afriki*. Ljubljana: Gnostica.
- De Waal, Alex (2004): *Counter Insurgency on the cheap*. Dostopno na http://www.lrb.co.uk/v26/n15/waal01_.html (13. junij 07).
- De Waal, Alex (2006): *'I will not sign'*. Dostopno na http://www.lrb.co.uk/v28/n23/waal01_.html (13. junij 2007).
- Dickson, Anna K. (1997): *Development and International Relations: A Critical Introduction*. Malden, MA: Blackwell Publishers Inc.
- Douzinas, Costas (2007): *Human rights and empire: the political philosophy of cosmopolitanism*. Abingdon, New York: Routledge – Cavendish.
- Edkins, Jenny (1999): *Poststructuralism and International Relations: bringing the political back in*. Boulder, London: Lynne Rienner Publishers, Inc.

- Elkus, Adam (2006): *Babies and Bank: Celebrity Colonialism in Africa*. Dostopno na <http://www.zmag.org/content/showarticle.cfm?ItemID=11334> (08. marec 2007).
- Fiske, John (1992): British Cultural Studies and Television. V Robert C. Allen (ur.): *Channels of Discourse, Reassembled: Television and Contemporary Criticism*, 284–327. London: Routledge.
- Fiske, John (2004): Televizijska kultura: branje poročil, bralci poročil. V Breda Luthar, Vida Zei in Hanno Hardt (ur.): *Medijska kultura: kako brati medijske tekste*, 147–79. Ljubljana: Študentska založba.
- Fiske, John in John Hartley (2005): *Reading television*. London, New York: Routledge.
- Foucault, Michel (1991): *Vednost – oblast – subjekt*. Ljubljana: Krt.
- Foucault, Michel (2001): *Arheologija vednosti*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Gordon, David F. in Howard Wolpe (1998): The Other Africa: An End to Afro – Pessimism. *World Policy Journal* 15(1), 49–59.
- Gowans, Stephen (2007): *Ethiopia, Zimbabwe and the 'Politics of naming'*. Dostopno na http://www.thirdworldtraveler.com/North_Africa/Ethiopia_Politics_Naming.html. (10. julij 2007).
- Grosberg, Lawrence (2003): On postmodernism and articulation. An interview with Stuart Hall. V David Morley in Chen Kuan-Hsing (ur.): *Stuart Hall: critical dialogues in cultural studies*, 131–50. London, New York: Routledge.
- Hall, Stuart (1994): The question of cultural identity. V Stuart Hall, David Held in Anthony McGrew (ur.): *Modernity and its futures*, 273–325. Cambridge, Oxford: Polity Press.
- Hall, Stuart (2003a): Introduction. V Stuart Hall (ur.): *Representation: cultural representations and signifying practice*, 1–11. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage, Milton Keynes: The Open University.

- Hall, Stuart (2003b): The spectacle of the 'Other'. V Stuart Hall (ur.): *Representation: cultural representations and signifying practice*, 223–90. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage, Milton Keynes: The Open University.
- Hall, Stuart (2004a): Delo reprezentacije. V Breda Luthar, Vida Zei in Hanno Hardt (ur.): *Medijska kultura: kako brati medijske tekste*, 33–97. Ljubljana: Študentska založba.
- Hall, Stuart (2004b): Lastnosti novičarskih fotografij. V Breda Luthar, Vida Zei in Hanno Hardt (ur.): *Medijska kultura: kako brati medijske tekste*, 193–211. Ljubljana: Študentska založba.
- Held, David (1998): Democracy: From City-States to a Cosmopolitan Order? V Daniele Archibugi, David Held in Martin Köhler (ur.): *Re-imagining political community: studies in cosmopolitan democracy*, 13–48. Cambridge: Polity Press.
- Henkin, Louis (2006): Human Rights: Ideology and Aspiration, Reality and Prospect. V Samantha Power in Allison T. Graham (ur.): *Realizing human rights: moving from inspiration to impact*, 3–38. New York, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Howard, Roger (2007): *Where Anti-Arab Prejudice and oil make the difference*. Dostopno na <http://www.zmag.org/content/showarticle.cfm?ItemID=12934> (12. junij 2007).
- Howarth, David (2002): Discourse Theory. V David Marsh in Gerry Stoker (ur.): *Theories and Methods in Political Science*, 115–33. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan.
- Husarska, Anna (2006): 'Conscience Trigger': The Press and Human Rights. V Samantha Power in Allison T. Graham (ur.): *Realizing human rights: moving from inspiration to impact*, 337–50. New York, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Kahn, Joseph P. (2007): A man obsessed: The crisis in Darfur won't go away and Eric Reeves can't stay quiet. *Boston Globe*. Dostopno na http://www.boston.com/news/education/higher/articles/2007/06/06/a_man_obsessed/ (11. september 2007).

- Košir, Manca (1988): *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Laclau, Ernesto (2001): *Philosophical roots of discourse theory*. Dostopno na <http://www.essex.ac.uk/centres/TheoStud/papers/Laclau%20-%20philosophical%20roots%20of%20discourse%20theory.pdf> (16. april 2007).
- Livingston Steven (1996): *Suffering in Silence: Media Coverage of War and Famine in the Sudan*. V Robert I. Rotberg in Thomas G. Weiss (ur.): *From Massacres to Genocide; the Media, Public Policy, and Humanitarian Crises*, 68–88. Washington DC: The Brooking Institution.
- Lundestad, Geir (2005): *East, West, North, South: Major Developments in International Relations Since 1945*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Mamdani, Mahmood (2007): *The politics of naming: Genocide, Civil War, Insurgency*. Dostopno na <http://www.zmag.org/content/showarticle.cfm?ItemID=12299> (13. junij 2007).
- McGrew, Anthony (1994): *A Global Society?*. V Stuart Hall, David Held in Anthony McGrew (ur.): *Modernity and its futures*, 61–116. Cambridge, Oxford: Polity Press.
- Meredith, Martin (2006): *The State of Africa: A History of Fifty Years of Independence*. Great Britain: Free Press.
- Megwa, Eronini R. in Ike S. Ndolo (1992): *Media Image and Development: Political and Economic Implications of U.S. Media Coverage of Africa*. V Kenneth Espana Bauzon (ur.): *Development and democratization in the Thrid World: myths, hopes and realities*, 267–80. Washington: Crane Russak.
- Mezzana, Daniele (2006): *Representations*. Dostopno na <http://www.africansocieties.org/n4/eng/Dossier.htm> (20.07.2007).
- Ospina, Hernando C. (2007): *Od Karibov do Afganistana, prek Evrope. Bolj diskreten a enako učinkovit kot Cia. Le Monde Diplomatique v slovenščini*, julij: 8–10.

- Paolini, Albert J. (1999): *Navigating modernity: postcolonialism, identity, and international relations*. Colorado: Lynne Rienner Publishers, Inc.
- Phillips, Louise J. in Marianne Jørgensen (2002): *Discourse analysis as theory and method*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.
- Powell, Colin L. (2004): *The Crisis in Darfur: Testimony Before the Senate Foreign Relations Committee*. Dostopno na <http://www.usmission.ch/press2004/0910CrisisinDarfur.htm> (13. junij 2007).
- Prunier, Gerard (2005): *Darfur, The Ambiguous Genocide*. London: C. Hurst & Co. (Publishers) Ltd.
- Prunier, Gerard (2007): Africa, Continent of Organised Pillage. Sudan: Genocide in Darfur. *Le Monde diplomatique*. Dostopno na <http://mondediplo.com/2007/03/08darfur> (20. avgust 2007).
- Pušnik, Maruša (2003): Moralizacija kot estetski projekt dokumentarnega žurnalizma: o urbanih legendah, meganormalnosti in globokem tovarištvu. *Teorija in praksa* 40(2), 267–86.
- Reeves, Eric (2006): Darfur Betrayed Again: The UN/AU "Hybrid" Force Steadily Weakens. Dostopno na <http://www.sudanreeves.org/Article182.html> (27.08.2007).
- Rieff, David (2004): *Ležišče za noč: humanitarnost v krizi*. Ljubljana: Krtina.
- Rock for Darfur (2007): spletna stran projekta Rock za Darfur (*Rock for Darfur*), ki povezuje spletni portal MySpace.com in Oxfam. Dostopno na www.myspace.com/rockfordarfur (13. september 2007).
- Rorty, Richard (1999): Human Rights, Rationality and Sentimentality. V Obrad Savić (ur.): *The Politics of Human Rights*, 67–84. London, New York: Verso.
- Said, Edward (1996): *Orientalizem: zahodnjaški pogledi na Orient*. Ljubljana: ISH Fakulteta za podiplomski humanistični študij.

- Save Darfur (2006): *Wiesel, Clooney Urging Action in Darfur*. Dostopno na http://www.savedarfur.org/newsroom/clips/wiesel_clooney_urgening_action_in_darfur/ (18. avgust 2007).
- Shinko, Rosemary E. (2006): Postmodernism: A Genealogy of Humanitarian Intervention. V Jennifer Anne Sterling – Folker (ur.): *Making sense of international relations theory*, 168–171. Boulder, London: Lynne Rienner Publishers, Inc.
- Shiras, Peter (1996): Big Problems, Small Print: A Guide to the Complexity of Humanitarian Emergencies and the Media. V Robert I. Rotberg in Thomas G. Weiss (ur.): *From Massacres to Genocide; The Media, Public Policy and Humanitarian Crises*, 93–114. Washington D.C.: The Brookings Institution.
- Slater, David (2004): *Geopolitics and the Post – colonial*. Malden, Oxford, Carlton: Blackwell Publishing.
- Slater, David in Morag Bell (2002): Aid and the Geopolitics of the Post-Colonial: Critical Reflections on New Labour's Overseas Development Strategy. *Development and Change* 33(2), 335–60.
- Sontag, Susan (2003): *Regarding the Pain of Others*. London: Hamish Hamilton.
- Sterling – Folker, Jennifer Anne (2006): Postmodern and Critical Theory Approaches. V Jennifer Anne Sterling – Folker (ur.): *Making sense of international relations theory*, 157–97. Boulder, London: Lynne Rienner Publishers, Inc.
- Torfing, Jacob (1999): *New theories of discourse: Laclau, Mouffe, and Žižek*. Oxford, Malden: Blackwell Publishers Ltd.
- Williams, Paul D. in Alex J. Bellamy (2005): The Responsibility to Protect and the Crisis in Darfur. *Security Dialogue* 36(1), 27–47.
- Wutkowski, Karey (2006): March calls for end to Darfur killing. *Herald Sun*. Dostopno na <http://www.news.com.au/heraldsun/story/0,21985,18985123-1702,00.html> (13. junij 2007).

- UNIS (2007): Osnovni podatki: Združeni narodi in Darfur. Dostopno na <http://www.unis.unvienna.org/unis/pressrels/2007/unisinf217.html> (05. september 2007).